Milan Rastislav Štefánik v poézii

Milan Rastislav Štefánik v poézii

ZOSTAVIL
MARTIN LACKO

PARTIZÁNSKE
2020

MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK V POÉZII

ZOSTAVIL MARTIN LACKO

Partizánske

2020

© Martin Lacko
© OZ Múzeum ozbrojených zložiek 1939 – 1945

OZ Múzeum ozbrojených zložiek 1939 – 1945
Javorová 451/32
958 01 Partizánske

ozoz1939.1945@gmail.com
www.ozoz1939-45.sk

Zdroj fotografie na obálke: Slovenský národný archív, fond STK

ISBN 978-80-972515-6-7

OBSAH

ŠTEFÁNIK V PRVEJ SR A POÉZII (Martin Lacko) 9

JÁN PRIEHRADNÍK – ZA HVIEZDAMI (1944)

Hviezdoslav ZA MILANOM ŠTEFÁNIKOM 17
Belo Klein-Tesnoskalský ŠTEFÁNIK 19
Peter Pavol Zgúth-Vrbický OROL 20
Martin Braxatoris-Sládkovičov NA BRADLE 22
Janko Jesenský POD BRADLOM 27
Vladimír Roy OSLOBODITEĽ 28
Vladimír Roy DNES BOHATIEROM DRIEMEŠ 31
Martin Rázus SMÚTOČNÝ ODKAZ DO PARÍŽA 32
Štefan Krčméry MALI SME MY VTÁKA 34
Valentín Beniak ŠTEFÁNIK 35
Andrej Žarnov BRADLO 40
Ján Smrek ŠTEFÁNIK 41
Emil Boleslav Lukáč MALI SME NÁDEJU 44
Anton Prídavok M. R. ŠTEFÁNIK 47
Rudolf Dilong M. R. ŠTEFÁNIK 48
Pavol Gašparovič Hlbina TRAGÉDIA VEĽKÉHO BOHATIERA 49
Ján Kostra PO ROKOCH PO ROKOCH 51
Janko Silan REKVIEM ZA HRDINU 52
Mikuláš Šprinc REŤAZ PERÁL 54
Karol Strmeň ŠTEFÁNIK 56
Slavkovian STRÁŽ NA BRADLE 58
Ivan Teren GENERÁL 60
Julo Zborovjan M. R. ŠTEFÁNIK 62
Viola Štepanovičová ŠTEFÁNIKOVO LIETADLO SPIEVA 64
Severín G. Zrubec SLOVENSKÝ MÁJ 65
Severín G. Zrubec KEĎ ŽIVOT VÍŤAZÍ 66
T. D. Štítnický GENERÁL 68
Pavol Štefánik TRYZNA 69

Miloš Krno TRAGÉDIA 4. MÁJA 70
Krista Bendová BLUDÁROVI HVIEZD 74
Ernest Petrík VETRY OD BRADLA 76
Ernest Petrík ŠTEFÁNIK 78
Ferdiš Vokal BOHATIER 79
Ivan Plintovič S TEBOU SA ROZPRÁVAM 81

NA POCTU BOHATIEROVI

Jozef Varga M. R. ŠTEFÁNIK 85
Jozef Varga 4. MÁJ 1919 87
Jozef Varga POSLEDNÝ LET 88
Jozef Varga BOHATIEROVI 89
Jozef Varga BOHATIEROVI (II) 90
Hadri-Drevenický BRADLO 91
Hadri-Drevenický NA BRADLE 93
Hadri-Drevenický M. R. ŠTEFÁNIK 95
Ladislav Hohoš ŠTVRTÉHO MÁJA 96
Ladislav Hohoš MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK 97
Ladislav Hohoš SRDCE NA BRADLE 99
Štefan Sonderlich NA BRADLE SNIVOM... 100
Štefan Sonderlich ŠTEFÁNIKOVI 101
Valentín Beniak GENERÁL ŠTEFÁNIK V PARÍŽI 102
Rudolf Dilong MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK 103
Štefan Krčméry ŠTEFÁNIKOVA MATKA 105
Mária Rázusová-Martáková ŠTEFÁNIKOVI 108
Ľubomír Kupčok ŠTEFÁNIKOVI 110
Ján Milo Milov MRTVÝ ŠTEFÁNIK 113
A. B. Hornov NA BRADLE 116
František Citovský M. R. ŠTEFÁNIKOVI 117
Ján Burna ŠTEFÁNIKOVI 118
Imrich Venclík K MOHYLE... 119
Rudolf Jablončan PAMIATKE M. R. Š. 120
Milan Lipa ŠTEFÁNIK 121
F. P. Šedák 4. MÁJA 1944 122

Jela Jedlinská BOHATIEROVI 123
Helga Silvestra GENERÁLOVI M. R. ŠTEFÁNIKOVI 124
K. Lalka ZA GENERÁLOM M. R. ŠTEFÁNIKOM 126
Jozef Priehradský ŠTEFÁNIK 127
Autor neznámy ZA ŠTEFÁNIKOM 129
Anton Murin ŠTEFÁNIKOVI 130

ŠTEFÁNIK V PRVEJ SR A POÉZII

Jedným z mýtov, ktoré v slovenskej historiografii či publicistike pretrvávajú, je i názor, že prvá Slovenská republika – na rozdiel od masarykovského Československa – Štefánika zaznávala. Vraj „čechoslovák Štefánik ľudákom nepasoval". Tento mýtus nešíria len niektorí režimistickí historici či plytkí žurnalisti, ale s jeho variáciami sa stretáme aj vo vážnejších publikáciách. Tak napr. v bibliografii *Milan Rastislav Štefánik 1880 – 1918*, ktorú pripravil autorský kolektív Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici v jubilejnom roku 2000, sa v úvode (s. 8) píše: „*Politika na Slovensku v rokoch 1939 – 1945 nebola naklonená Štefánikovi pre jeho ‚čechoslovakizmus', čo sa odzrkadlilo aj v publicistickej tvorbe o ňom v danom období. Problematika jeho života a diela ožila znovu v povojnových rokoch až v knihe Alexandra Matušku Profily (1946).*" Pri pohľade do bibliografie však zistíme, že jej autori súpis článkov a statí z rokov 1939 – 1945 nevyhotovili a obdobie štátnej samostatnosti prosto vynechali.

Štefánik sa azda v žiadnom inom období nepropagoval tak intenzívne ako v rokoch prvej SR. Pochopiteľne, nezvýrazňoval sa už jeho československý, ale nacionálny rozmer („národný bohatier") a protiboľševický postoj.

V máji 1939 vláda SR zorganizovala veľké oslavy na Bradle. Tu jeden z jej najvplyvnejších členov, minister národnej obrany generál Ferdinand Čatloš, povedal: „*Štefánik je počiatkom slovenskej faktickej slobody. Je koreňom, bez ktorého by strom našej samostatnosti vyschol. (...) Je tradíciou, ktorú nemožno nám ani zaznať, ani ju odniesť, ani od nej sa odpútať. Je pojmom, ktorý je neodmysliteľne spätý s pojmom Hlinkovým. Štefánik v našom oslobodení značí jeden, počiatočný stupeň, Andrej Hlinka druhý, konečný stupeň. Keby nebolo bývalo Štefánika a ním vydobytej polovičnej slobody s českým zaťažením, nebolo by bývalo ani terajšej slobody úplnej bez českého zaťaženia. Keby Štefá-*

nik nebol býval prvým naším generálom, nebolo by bývalo ani ďalších slovenských generálov.“

Podobne sa v tom čase, 5. mája 1939, vyslovil najvyšší muž štátu, premiér Dr. Jozef Tiso: *„V čom nám je Štefánik vzorom? Štefánik bol verne oddaný národu svojmu vtedy, keď tento národ nebol známy, keď sa musel ešte prebíjať s jeho menom do rozhodujúcich cudzích kruhov. (...) To je veľkosť Štefánika, že slúžil národu, pracoval a bojoval za národ bez toho, že by podával protiúčet, špekuloval na odmenu osobnú alebo inú.(...) Keď nám má byť Štefánik vzorom, nech nám je vzorom ako slúžiť národu bez odmeny a bez protiúčtu a aj vtedy, keď z toho neplynie žiaden osoh. To si musí uvedomiť v prvom rade naša inteligencia...“*

Kým v prvej ČSR sa Štefánik, ako vôbec prvý Slovák, dostal na poštové známky až po 17 rokoch existencie republiky, v roku 1935, Slovenský štát ho umiestnil už na svoje prvé známky v máji 1939. Nikdy nemal toľko sôch ako v krátkom období rokov 1938 – 1945. K tým, čo vznikli ešte za prvej ČSR, pribudli na jar 1939 sochy v Spišskej Belej a v Trebišove. O rok neskôr bola, za účasti hlavného veliteľa Hlinkovej gardy Alexandra Macha, odhalená 18-metrová socha v Považskej Bystrici. Jej autor Vojtech Ihriský zhotovil aj Štefánikovu bustu (na obálke knihy). V máji 1944 si jeho sedemmetrovú sochu vybudovali aj v Malackách. Na slávnostnom odhalení rečnil šéf Úradu propagandy SR Tido Jozef Gašpar...

Štefánikovo meno propagovala tlač, rozhlas, literatúra, školstvo, spoločenské a dobrovoľnícke organizácie, osobitne Hlinkova garda. Jeho meno niesli aj niektoré vojenské jednotky. 4. máj bol vyhlásený za Deň slovenského letectva. Jeho obrazy zdobili kancelárie najvyšších štátnych predstaviteľov, školy i verejné priestory. (Pre zaujímavosť, vzácny obraz od Jána Mudrocha zdobil pracovňu ministra Alexandra Macha.)

Aj na ďalšie jeho spomenuté okrúhle výročie, v máji 1944, sa konali vládne oslavy. Jeho portrét sa objavil na titulnej strane denníka vládnucej HSĽS Slovák. Po celej republike bolo zorganizovaných množ-

stvo spomienkovo-kultúrnych podujatí. Pod záštitou Generálneho sekretariátu HSĽS usporiadal Slovenský rozhlas symfonický koncert vo vládnej budove za účasti špičiek štátneho, straníckeho, verejného i akademického života.

Napokon, za vyše sto rokov od jeho smrti ani v jednom režime nevyšla na jeho počesť osobitná zbierka poézie, len v prvej SR. Antológia mala názov *Za hviezdami*, do tlače ju pripravil Ján Priehradník a koncom apríla 1944, k 25. výročiu generálovej smrti, ju vydalo, ako svoj prvý zväzok, nové nakladateľstvo LET v Bratislave.

Jej zostavovateľ si zaslúži krátku biografickú informáciu. Priehradník bol rodákom zo Svätého Kríža nad Hronom (22. júla 1909), príslušný do Viesky v kremnickom okrese (dnes Ladomerská Vieska). Po absolvovaní gymnázia vo Zvolene pracoval najprv ako pomocný učiteľ, potom ako úradník, po vzniku SR zas ako redaktor v Slovenskom rozhlase. Súčasne bol redaktorom mesačníka Slovenské krídla i spolupracovníkom literárneho časopisu pre mladých Plameň. Na svoju národnú angažovanosť po zániku SR kruto doplatil. V jeseni 1947 ho Štátna bezpečnosť zaradila do jednej z tzv. protištátnych skupín, ktoré si sama vykonštruovala. Na čelo skupiny postavila majora Alexandra Vaška, inak známeho autora detskej literatúry. Vaško bol odsúdený na 20 rokov a ešte počas vyšetrovania kruto mučený. Z debatných krúžkov hŕstky bývalých nižších úradníkov a činovníkov prvej SR ŠtB vymodelovala protištátnu centrálu. Členov „skupiny" obvinili z napojenia na exilové centrum Ferdinanda Ďurčanského (špionáž) a príprav štátneho prevratu. Priehradníkova vina mala spočívať v tom, že *„v marci 1947 sa zúčastnil schôdzky ilegálnej skupiny v byte majora Vašku"*. Po dlhšej príprave procesu ho na napokon zamontovali do skupiny Ota Obucha a spoločníkov. Išlo o jeden z najdôležitejších politických procesov, a to s bývalými predstaviteľmi Demokratickej strany, ktorý sa konal pred Štátnym súdom v Bratislave 29. apríla 1948. Priehradník tu bol odsúdený na deväť rokov nepodmienečne.

K samotnej zbierke. Tvorilo ju 35 už skôr publikovaných básní

slovenských autorov, ktoré si, z veľkého množstva existujúcich, zostavovateľ vybral. Rozdelená bola na štyri časti: Svedkovia tragédie, Nové pokolenie, Pozdrav najmladších, Ostatní. V prvej časti mali byť príspevky autorov, ktorí koncom prvej svetovej vojny končili svoju dráhu. V druhej časti od zástupcov povojnovej generácie, v tretej od najmladších autorov, ktorí začali publikovať až po vzniku Slovenskej republiky. Do poslednej časti zostavovateľ zahrnul verše tých, ktorí sú známi skôr literárnou tvorbou alebo ešte titul básnikov nedosiahli. V skutočnosti tieto ohraničenia boli len približné a nedôsledné. Nepoznáme ani jeho kritériá výberu básní do antológie. Nedostatkom je aj to, že pri nich neuvádzal zdroje pôvodín či datovanie ich prvého publikovania.

V každom prípade vydanie publikácie malo veľký význam. Recenzent v časopise Slovenské krídla (1944) poznamenal, že *„doteraz v slovenskej literatúre chýbala antológia poézie o Štefánikovi, hoci je tejto poézie naozaj mnoho, lebo nieto takmer slovenského básnika, ktorý by Štefánikovi nevenoval verš.“*

Okrem istej sumarizácie Štefánikovskej poetickej tvorby a vzdania úcty velikánovi bol zmysel vydania aj praktický. Mala byť pomôckou pre učiteľov či osvetových pracovníkov.

O jej zmysle sa vyjadril i zostavovateľ Ján Priehradník v článku Nad legendou Štefánikovou v spomenutom časopise Slovenské krídla: *„Každý národ pátra po stopách svojej tradície, dopĺňa ju novými a novými poznatkami a pravdami, lebo tradícia je tou nevysychajúcou miazgou, ktorá z útrob dejín vyteká v podobe krištáľového prameňa a napája národ večným životom. Bez tradície, podmieňujúcej dejinný tok všetkého, čo jestvuje, nedožil sa dlhej histórie ani jeden národ. (...) Dejiny sú ako dravá rieka: vyžadujú si námahy a obete. Ich spojivo tvoria tí šťastní jednotlivci, ktorých život bol predurčený k tomu, aby oživovali ducha národa, aby v jeho chimére videli žiariť hviezdu, ktorá vedie národ do zeme zasľúbenej. Z takýchto ľudí vyviera zdravá a čistá krv národa, aby živila pred sebou celé ľudské pokolenia. My sme boli tým šťastným národom, lebo sme takých ľudí mali... Štefánik – hvezdár,*

generál, diplomat, cestovateľ a hrdinský letec svojím životom a silou tvorivého ducha patrí medzi najvzácnejšie javy novej histórie Slovenska."

Pri pohľade na autorský kolektív Štefánikovskej poézie vidíme ideovo-politickú pestrosť autorov. Je tu katolík vedľa luterána, hlinkovec vedľa čechoslováka. Zvlášť do očí padá meno komunistu Krna či Janka Jesenského, jedného z najznámejších odporcov Slovenskej republiky. Tá však poskytovala verejný priestor nielen svojim stúpencom, ale aj neprajníkom. Takáto tolerancia a koexistencia rôznych ideových smerov a konfesií na kultúrnom poli bola po návrate Československa v roku 1945, tobôž po roku 1948, nepredstaviteľná.

Sme presvedčení, že 140. výročie narodenia slovenského bohatiera, ktorý prerástol, priam preletel, slovenské humná, je príležitosťou po 75 rokoch spraviť novú zbierku básní.

Vzhľadom na to, že ide o úsilie jediného človeka, bez akejkoľvek štátnej pomoci (i záujmu štátnych inštitúcií), nemôže mať systematický a vyčerpávajúci charakter. Nie je v silách jedinca prejsť všetky tlače, ktoré vyšli po generálovej smrti. Preto sme sa rozhodli pre nové vydanie Priehradníkovej antológie a k tomu iba tých básní, ktoré vyšli v rokoch prvej SR a podarilo sa ich výskumom dohľadať. Ich autormi nie sú len známi básnici, ale aj rôzni laickí autori, nadšenci. Naostatok sme sa rozhodli aj pre priradenie tých štefánikovských básní, ktoré sa nám podarilo získať z periodík vydávaných v slovenskom exile po roku 1945.

Napriek týmto limitom a skromnému zámeru sa nazdávame, že aj takáto čiastková zbierka má svoj zmysel. Nielen ako hold k 140. výročiu narodenia slovenského velikána a k 101. výročiu jeho tragického skonu. Ak nie iné, nech nám zbierka v čase rozkladu a spochybňovania duchovných hodnôt, v časoch protislovenskej nenávisti, ktoré zažívame, pripomína úctu, akú národ vedel dať svojim zosnulým vodcom...

Martin Lacko

JÁN PRIEHRADNÍK
–
ZA HVIEZDAMI (1944)

ZA MILANOM ŠTEFÁNIKOM

Slovensko – lenže jarné oblieklo si rúcho,
odelo ľahkú hunku svobody,
zrak plný jasu, piesne – hudby plné ucho:
už nanáhle zas v smútok zachodí,
jak slnce za oblak, len vzošlo ráno,
a zahalené v mračný smut i rmut,
odstaviac všetkých očí plač čo prúd,
i narieka... Veď žiali, bolestí, ach! – áno
nad stratou, akej neutrpel nik,
v tom dnešnom ťažkom svete vajataní,
kde roky váži každý okamžik...
Veď ustrnuli nad tým bleskným „Dokonano,“
sa zhrozili tej hroznej nehody,
i spolu ľutujú s ním – národy,
čo za svobodu, právo, ľudskosť siahly k zbrani,
ni Achajských raz bohatiersky voj...
až spupné hlavy sťali – novovekej sani,
čo kopŕcla i s drápy na pokoj,
s ním cítia sústrastne – čo vzdych, to vzlyk,
na každom slove slzy, čierny flór, –
mu pripomenú jak tragický by chór:
Slovensko, ledva stý vek tvojho jarma minul,
ti prvé ráno svitlo slobody:
muž bolesti si zas, zas mučeník,
veď najväčší tvoj rek, tvoj najlepší syn zhynul,
tvoj miláčik, tvoj – Milan Štefánik!

Ó, drahý Ikare môj (volám, poet starý,
jak ustarostený raz otec Dädal),
čuj strážcu slovo, z výšin vnuknuté:
Len operencovi sa v ľstivom vzduchu darí,
či usadlý je, zrkadla jak pláň,
či víchre ruvajú sa v ňom,
človeku rozvážny Zeus krídel nedal,
hoc ďakuj za to mu, hoc šomri naň:
kým vtáku celý vzduch manuál,
by po vôli si na ňom hral,
hej! – jemu sveril leda nízky pedál...
a jedno: haň ho za to a či chváľ –
No napriek tomu,
čo odznelo to prísne vyrknutie,
otrasúc pevným Olympom,
ty, Prometej jak, veriac sebapovedomiu...

(Báseň nedokončená v rukopise).

Belo Klein-Tesnoskalský

Štefánik

Hviezdnaté nebo bola jeho ríš,
Mont-Blanca snežný štít mal za podnožie,
tam sa norieval v svety nadzemské,
i obdivoval tie zázraky božie.

No prišla búra, zemetrasenie,
na našich Tatrách hromy divo bily,
hoj, ta za národ! – Složil diaľkohľad,
opásal šabľu a napružil sily.

Vojvodcom stal sa tichý vedomec,
pokojne čo beh vlasatíc bol meral,
do šíkov stanú četné légie,
kde sa objaví Štefánik-generál.

Od Ríma letí na mrazný Sibír,
zápal ho ženie vo vozdušnej púti.
oh, strašná sudba, kde zakotviť mal,
vidieť vlasť svoju: mŕtvy k nej sa rúti.

Po krutom boji – mrieť prišiel domov,
orol tatranský – do rodného hniezda...
To meno jeho žiariť nám bude
na večnom nebi, ako skvúca hviezda.

Peter Pavol Zgúth-Vrbický

OROL

Vyletel raz z hniezda,
vzlietol nad oblaky,
kde sa jasá hviezda,
iskry sype v zraky,
vpokon krutej reči
oblietal zem celú,
v žhavom nebezpečí
došiel k slávy cieľu.

Sláva jeho niesla
po rodnej sa zemi.
Prúdily sa heslá
vďaky v rozcítení.
Túžba ho tiež hnala
shliadnuť po tom zmätku
kolísku, kde stála,
objať rodnú matku.

„Neleť, orle, neleť,
nevieš, aká zhuba
– môžeš toho želeť –
priek ti cestu zrúba...!“

Vzlietol orol hore –
k hrude klesla hlava –
v srdciach: žiaľu more –
v rode: večná sláva.

Martin Braxatoris-Sládkovičov

NA BRADLE

Na Bradle zádumčivom,
na samom jeho holom končiari,
tam v skale tvrdej, v štrku žlto-sivom
hrob vykopali hrobári –
nie, orlíci tam poustlali
mäkučké lôžko, v ktorom odpočinúť mal
po boji slávnom, hodnom všetkej chvály,
ich slávny junák – generál...

Ach, bol to orol! Ponad Tatry,
ba ponad šíry svet jak slávne krúžil on,
v širokých prsiach plápol vatry,
sa vznášal popod samý nebesklon,
vo hviezdnych výškach doma býval,
let jeho zmužilo a majestátne šiel,
jas v zraku, v krídlach sily príval,
zobák a driapy nad oceľ...
Tým silným zobákom on – česť mu, zvučná
chváľa! –
kľul, skľuval, strhal okovy,
ktorými národ jeho bola poviazala
zášť, nežičlivosť, barbar surový.
Okovy padly, orol smelý
sa statne vznáša ponad uvoľnený kraj,
volá ho domov zánet túžby vrelý,
čaká ho s láskou vrúcou rodný sad i háj –

Už znie mu „Vítaj, vítaj!“ v strety,
už náručie sa k nemu roztvára,
srdc plápol v stret mu plá a svieti
a vítajúca zvučí fanfára. –

A – viac ho nevidieť...
ni na poletoch, ani v hviezde –
Ó recte, ľudia, kam sa del?
Či ustrnul tam na niektorej hviezde?
Či stratil z oka cieľ?
Či do čiernej sa zaryl zeme...?
Oj, Ikare...! Ach, želieme...!
Tak maly zmrznúť Tvoje vznety?
Tak musely, ach, skončiť Tvoje lety?!
Tak si sa musel v domov milý vrátiť?
Tak musel si ho, najdený, už, stratiť?!

Kdes‘, orle roztúžený, kde, náš generálu?
Poď, treba Tvojej silnej ruky
a vôle pevnej nad tú skalu,
poď, na čelo Ťa zovú Tvoje pluky!

„Ach, nemôžem,
toť, balvanom ma privalila zem...“

Poď, generálu, poď a sadni
Sem k srdciam verným, sadni si Ty,
Tu kreslo mäkké, krbom zvládni,
zaslúži oddych delník pracovitý,
po dobrom boji na vavrín si ľahni
a teš sa plodu, čo už zraje,

po zaslúženej odmene, toť, siahni,
veď pomohol si odkliať zakliate, hľa, kraje...

„Ach, veď ja sadol, ľahol už,
a v zásluhe má účasť mnohý chrabrý muž."

Poď a sa teš: zlosť v priepasť letí,
nad Tatrou viac sa neblýska, nehrmí,
no slnko svieti na slovenské deti,
a v ňom sa skveje Kriváň strmý,
od Dunaja až k Tatrám jarý
ruch vzkypel i sa slávne rozviť môže –
Poď tedy! – Ach, veď nepodbávaš vari...
Nečuješ, nejdeš – môj Ty Bože!

„Počujem, ale nijak nemôžem,
hľa, balvanom ma tlačí žltá zem."
Ó, kde si, orle roztúžený?
Či ozaj v rakvi? Ach, že v rakvi teda
a inde nikde, nikde Teba neni?
Ó rakev nemá – beda!
Ó rakev, vydaj, čos' nám vzala!
Vstaň, orle, vstaň, vstaň, ministre náš drahý!
Vstaň, vedomče náš, chlúba Umien stála!
Či navždy stíchly Tvoje veľké snahy?!
„Nuž – musely,
vy pracujte však jarí, veselí!"

Vstaň, Milane, hľa matka Tvoja
Ťa vítať prišla – nedbáš na jej žiaľ a muku?

Hľaď, bratia, sestry zobjať ťa sa stroja
a priateľ chce Ti stisnúť ruku,
bližšia i ďalšia rodina Ťa hľadá
a vzhliada vôkol k horám, dolám,
dač milého by riecť Ti rada –
Ach, darmo tedy, predarmičko volám...

„Ni nevolaj –
Choď budiť spiaci ešte kraj...“

Veď chcel si ešte pracovať, chcel veru,
Nechcel si ešte oddychu a mieru,
i keď si zomdlieval a zmieral,
si ešte ruky za prácou vystieral,
a teraz – dávaš na pokoj sa predsi –
„Čo vám to prospeje?
Nie z oka mutného, no z ruky pilnej
vzkvitajú nádeje...“

Na Bradle zádumčivom,
na samom holom jeho končiari,
tam v skale tvrdej, v štrku žlto-sivom,
tam v sladkom chotári
spí orol-generál,
čo putá rabstva chrabro roztrhal.

Na Bradlo orlíci, hľa, letia –
Oj, orli-junáci,
ké túžbi sa to vo vás nietia,
čo značí zrak váš horúci?

„Nuž túžba tiahne k orlu-generálu,
pozdraviť si ho prevrele,
a vzdať mu hold a zapieť chválu,
a vypočuť, čo povelie...“

Janko Jesenský

POD BRADLOM

Už rečník vstáva, papiera sa chytá,
slov ujíma sa a takto nám číta:
„...Čo mohyla tá veľká znamená
na Bradle, vystavená z kameňa?
Sme malí? V nej je, že sme národ zdatný.
Sme biedni? V nej je, že sme márnotratní.
Sme skromní? V nej je aj tvár naša hrdá.
Sme mäkkí? V nej je aj päsť naša tvrdá.
Sme svárliví? V nej láska spojila sa.
Sme nevďační? Tam večná vďaka naša.
Sme neúctiví? Úcta naša celá
tu dolu žijúca, tam skamenelá.
Sme zábudliví? Rozpomienka stála
je vpísaná tu v mysle, tam do brala...“

Ja počúvam... Ten rečník do ozdôb
jak pekne vtkáva chyby rozmanité.
Keď radi zbavujeme slávy žitie,
osláviť vieme aspoň smrť a hrob.
Spíš, Bratre Generále, v tichosti
a ku horkému predsa slovu svádzaš:
dnes výkričníkom zdá sa radosti
tá mohyla, že viacej nezavadziaš.
Žil by si tu, to kamenie by padlo
na Teba viac, než ho má v sebe Bradlo.

Vladimír Roy

OSLOBODITEĽ

Kraj kojil ťa, v ňom ľud tvoj s láskou lnul
ku svojej zemi, ktorú kropil potom
a z tvrdej hrudy prácou pilných rúk
chlieb dorábal syn bodrý kopaníc.

Tys‘ ako malé dieťa cítil už,
že slobody mu treba, slobodienky,
veď bez nej, i keď bohatým by bol,
čajs‘ jednako by nebol šťastným dosť.

Šiel si do sveta, – v srdci vrúci plam,
duch žiaril túžbou Vesmír poznať veľký,
a rodu meno zvečniť vehlasom,
čo výsledkom je mysle vážnych trudov.

Hoc doma slávy jas ti nekynul,
a cudzia zem sa stala tvojou vlasťou,
jej, tiež i ľudstvu žičils‘ duše skvost,
jednako doma byť ti bolo slasťou,
bo slová lásky šepkal krvi mok.
Kdes‘ umom slúžil v diaľnych pásmach vede,
o svojeti vše šepkal jemný cit,
duch v pravde dlel, čo v prístav spásy vedie,
ňou žil si, chtiac, by vždy ňou žil i rod,
jej poznaním sa z nížin k slnciam šinul,
syn kopaníc a zeme biedny rab,

sťa puk sa v kvietok vonný porozvinul,
a časom chutný dozrejúc raz plod,
pri hode sveta planul v zdravej kráse,
obživu žírnu núkajúc, sťa zŕn
zlatistých spln v obilia sýtom klase.

Však trvalú kto slobodu chce mať,
ten za jej stálosť obeť priniesť musí,
a vydobyť ju, hoc by tiekla krv,
bo ináč by sa rozpadla na kusy.

To vidiac, rod svoj v mocnú reťaz skul,
v junácke rady srazil plenom jatých,
shromaždil bludné včely v jeden úl,
nadšenie vdýchnuc zákonov doň svätých.

Na štít ich láska, práca, statočnosť,
vraz slietla sviežo ohňom pevnej vôle,
tak tiahly spolu s ním s a s nimi ctnosť,
v divokých bitiek smrtonosné pole.

Deň svitnul jasný, víťazstvo i mier
sa objavily na lánoch vlasti zasa,
slobody hymnus vzbĺkol žhavých pier,
v ňom túžbou vzňatá duša rodu jasá.

Však bohatier, čo mučeníctva žiar
kol‘ hlavy niesol v ústret nových časov,
a v oblakoch si kliesnil cestu zpät
peruťou letca, planúc ducha krásou,
smel bozkať iba líca rodných hrúd,

Ikarom klesnúc v náruč matky zeme,
jej obetujúc láskyplnú hruď,
by z žertvy tej zas nové vzrástlo plemä,
čo vlasť i rod vie chrabre obrániť.

Vladimír Roy

DNES BOHATIEROM DRIEMEŠ

Vykúpená zem,
žiaľ, nečula Tvoj hlas,
len vpila Tvoju drahú krv,
keď sletel si s výše v jej náruč,
sťa kosou ženca podťatý klas...

Dnes bohatierom driemeš v mohyle,
kým nad ňou letia mraky – motýle,
a pod Bradlom ľud už voľným žitím žije,
nedesí ho viacej sipot zhubnej zmije,
już zdlávil si chrabrou pätou
v hurhaji diel a guľometov;
sťa cherub božskou láskou, čo žiari,
zomrel si Vlasti na oltári,
keď Tatier bozkal skalné skráne
nach zôr, čo plály v svätom Ráne
a národ zhodil jarma tiaž...

Martin Rázus

SMÚTOČNÝ ODKAZ DO PARÍŽA

...Už doletel! ach, doma je už, doma,
v tej drahej zemi...
s jej otázkou sa hĺbil v blankyt nemý,
až bôľ to veľké srdce vyhlodal,
keď zval ho Čas – on všetko – všetko dal
za spln sna – dal ťa hrsťma obidvoma
a z lásky, čo i hviezdy stemnila –
pre voľnosť vlasti...

Dnes je doma, doma,
veď doletel, kam duša túžila,
však – hajh! nie v náruč matky ani rodu,
lež v stĺpe dymu Smrti v ramená,
by sotva prišiel – mal sa ku odchodu...

Nám ostala len tá hruď studená –
a mramor čela, zhaslé zraky
(najkrajších citov vyschlé pramene),
nad nimi srdce žiaľom kamenie
a pohľad vzpurno blysne nad oblaky,
zkiaď šeptom vánku v otuplý sluch soznie,
že krásne žil a skonal grandiozne...

A dunie hlahol zvonov od Dunaja,
v kvíľ steká záchvev tisíc úderov,
kým vijú vence dcéry svobodného kraja,
obloha svieti smútku nádherou
a Kriváň trúchlo staré temä vzpína
a prajnej Sajne volá Vltava,
že plače národ – jak sa plakáva
nad rakvou – syna – najväčšieho syna,
čo zažnul dušou zore nad horami
a doletel...

Ó, plačte, plačte s nami!!!

Štefan Krčméry

MALI SME MY VTÁKA

Mali sme my Vtáka,
šírym nebom lietal,
zlatú niesol slobodienku,
horko zaplakal.

Padol na skaly,
krídla zlomené:
a tá naša slobodienka
kvitne zo zeme.

Náš ty jasný Vták,
kde ťa pochovať?
– Na tom Bradle na vysokom
tam bude môj hrad.

Tam ja budem rád
hľadieť v šíry kraj –
a tú našu slobodienku
Pán Boh zachovaj!

Valentín Beniak

ŠTEFÁNIK

Počúval: Slovák nie je človekom,
tak ako ani kaša nie je jedlom,
a zisťoval si v svete ďalekom:
je ešte národ v takom stave biednom?,
čo by nadarmo rástol do kvetu:
nemá ovocia, ozobú ho vtáci,
čo o nebo má hlavu opretú,
keď ho jak koňa kujú podkováči.

Povedal: V štvrtom stave zakrnel
národ tento, jak borovica horký,
bo vždy, keď obrat dejín zašumel,
pri cestách sveta pásol sivé voľky.
Čul hodiny že z diaľky bily: tik:
koľko len márnych starostí ten svet má
a že je panský huncút politik,
však hádam predsa len tá koža siedma

pri každých poriadkoch mu zostane
a urodí sa vždycky dosti švábky:
bolo by hriechom robiť povstanie
a vzburou pánov skladať na lopatky.
Osudom naším večná chudoba,
kedysi kvitla síce rodu sláva,
lenže to všetko je už u Boha,
všetko to v dávnej minulosti pláva.

Keď Pán Boh dal a šťastie prialo mu,
zo syna sedliak vychoval si pána,
pýšil sa s ním, keď jak hosť do domu
prichádzal občas, lež prepánajána,
to bol už človek z iných táborov,
už materčina nebola mu sladkou.
„Čo sa to stalo tam s ním za horou?“
ochkala mať, lež jeho pod lopatkou

pichalo čosi: „Sprostá žena si!“
Taký je zákon: kto tu chce ísť napred
a kto tu chce jesť panské klobásy,
ten musí v mene vlasti matku zaprieť.
Nech už len škriabe sa po rebríku,
máš ešte syna, čo pri pluhu zostal,
ten zachráni nám rod od zániku,
lež nauč ho, nech kopne v panský koštiaľ!

Takáto bola a či nebola
poloha Slovákov tu na úbočiach,
keď rástol Štefánik jak pachoľa
a plahočily sa mu hviezdy v očiach.
Vedel, že musí odísť do sveta,
jak semeno, čo na vetry sa vešia
a víchor v nárazoch s ním zametá
a hádže v úžľaby do nebezpečia.

Starý Vajanský ešte v Martine
Premáhal záplavu a čelil drábom,
fringia hrdzavela na kline
a už nie sviečkou, ale s kandelábrom,

čo nielen svieti, lež i po hlave
praštiť vie toto plemä malej viery,
musel rozjatriť rany boľavé,
zapchávať v starých čižmách nové diery,

rozprúdiť lenivú krv po tele
a vyháňať sneť čiernu, smrti blízku.
Sem-tam zpod roztrhanej košele
vyhúklo svedomie a na tržisku
k vlastnej škode šlo silu sprobovať:
spravili z toho na právny stav útok,
slávny súd musel o tom rokovať,
bol z toho árešt a bol z toho smútok.

Pri matke rástol, videl vedľa nej
otca, v ňom živý odpor moci pyšnej,
zbytky slovenskej vrstvy vzdelanej
bily sa ešte o hlt vody frišnej.
Kohútie perá ho vždy zmrazily:
biblický zákon tiež bol taký ťažký:
tam putnaly sa pekiel prasily,
tu už tak krotký bol ten národ našský.

„Chyba je v krotkosti a pokore,“
povedal mladý študent a hneď skúsil,
že najistejšie sedieť v komore,
hrýzť pero, počkať až vyšibnú fúzy
a potom ohradou sa prehodiť
a svetom ísť vždy rovným smerom k hviezde,
lež jak to bude: domov nechodiť,
s osudom biť sa sám, vždy, a či vieš kde

hodí ťa úbohého potkana,
čo chcel bys‘ hrýzť a vŕtať koráb tento,
na ktorom toľko bolo pokánia,
koľko pokory a koľko komplimentov?
Lež jak sa zopsuť k mŕtvej hromade,
čo iba v podvedomí ešte túži
po slobode a slzou po brade
chytá sa ešte uzlov na motúzi.

Potom už prešiel staré hranice,
Praha mu bola zastávkou na západ,
veda na čelo, bieda na líce
sadaly mu a učily ho chápať,
jak ťažko v cvale chytiť za hrivu
život a jak sa veľké snahy rútia –
Lež podkopať chcel ríšu práchnivú,
nuž napnul sily až do natrhnutia.

Paríž bol vtedy centrom života,
hodil sa doň a učil sa v ňom plávať
a keď ho podchytila clivota
a keď ho chceli domov privolávať,
zaťal sa: „ Na človeku záleží
prekážky rozbiť a či sa im poddať,
chcem čímsi byť, nuž pokoj stáreži,
mládež nech počká, tej chcel čosi oddať!“

V zajatí hviezd a večnej diaľavy
Štefánik začal zrazu nahor stúpať,
už za ním bol čas trudom boľavý
a pred ním vôňa juhomorských púpät.

Lež ako vnikal v taje prírody,
jak duchom rástol vždy do vyšších polôh
a vyčnieval, jak stožiar na lodi:
už spomienky mu vyrážaly zpod nôh.

Potom už Europa blčala
ohňom a krvou, jak ju osud lámal.
Ach, duša s vrtuľou mu skučala,
keď si ju na výzvedné lety brával.
Vyšľahol ešte gloár Francie,
Štefánik miloval tú trikolóru,
videl: v trepotnom s smrťou tanci je
a ranený jej padal na hruď chorú.

Vojna, jak šťastie, tiež má kováčov,
čo oceľ kalia formu dajú láve –
Do Ameriky šiel za Slovačou,
zistiť: kam patria po srdci a práve,
videl: tam buráca už lavína,
prilial ducha a prilial do hmly jasna.

Andrej Žarnov

BRADLO

Oprený o tvoj štít, hora a mohyla,
žalm v ústach prežúvam, horký jak nešťastie,
biedou sa opíjam, ktorá ťa povila,
nad ranou rozvretou, ktorá sa nesrastie.

Tu výška našich snov, čo nám krv dobyla,
krv zemou opitá a srdce v neraste,
tu zo žúľ tepe čas, i keď smrť odbila,
tu velí víťaz môj: napred a víťazte!

Tvoj pozdrav rozvievam do hôr a do chalúp,
a mečom ohnivým vyhrážam v zápole
zbabelcom, čo zpiatky chceli by na galup.

To za tvoj sladký rod, za hory, za pole,
bo nech sa zrúti svet, príkaz tu zákona:
kto život dostal tu, ten i tu dokoná!

JÁN SMREK

ŠTEFÁNIK

Legenda.
Hrdinská báseň.
Revolučná hymna.
Zázračný sen –
To bol tvoj život.
Stojíme v udivení mnohom:
čím si nám bol? – mesiášom, polobohom?
človekom len?

Lež jedno to, my videli sme ťa,
že si vzplál ako rudá rakéta
víťaznej revolúcie,
cez alpský múr si vystrel ramená
na tepnu ubitého plemena:
či ešte bije, či už nebije?

Lež tepna bila.
Hoc sa srdce naše
v krvavých slzách kúpalo,
jas vysadal nám na líce
a zodvihly sa tisíce,
čo polomŕtve bolo, povstalo!

V krajoch ďalekých a neznámych
Čarodejné tvoje ruky
vyvolaly sťa by zpod zeme
legendárne naše pluky,

Zapálené revolučným citom
a tiež do prasknutia nabité
ekrazitom!

Tys' nad nimi stál
ako vidina,
všetci boli tvoja rodina,
ty si bol ich brat i generál
a na pokynutie tvojho zraku
sklonili sa ku bodáku:
s odhodlania vervou zúfalou
skočili na hrtan barbarov!

Nás je málo – svet je veliký,
predsa od západu k východu
ohlásily našu slobodu
naše hrímajúce výkriky!

Neprišiel si k slobody tej hodom,
veľkej doby bol si hromozvodom –
Strela, čo do Tatry praštila,
tebou vnikla v zem
ale samého ťa zabila.

Hrdina, čo slobodou nás opilo,
heroicky vo večnosť sa vtopil,
my –
strnuli sme v desnom výkriku,
aby pozdejšie sme pochopili
grandióznosť tvojho zániku!

Dnes niet u nás Bastilly,
ani Golgaty,
zúčtovali sme už s grófi, kniežaty,
striasli sme sa kliatby,
vyrastáme, mohutnieme
v hradby.
Plní výbušnej sme energie,
Naše spevy sú dnes rapsódie,
Legendy,
hrdinské básne,
revolučné hymny
mohutné,
krásne,
ako tvoj život,
Ty,
génius náš,
Človek,
Mesiáš,
miláček zbožňovaný!!!

Emil Boleslav Lukáč

MALI SME NÁDEJU

Mali sme nádeju...
Nádeju plamennú, nádeju vznešenú, nádeju
skrytú,
čo sme ju chovali slzami – nadšením, –
čo sme ju
chovali túžbami – vzlykotom, – čo sme ju
k mraku od svitu
chovali tajeným plamom, čo burácal v lkajúcej
duši,
vediac, že kvetom raz nádherným zakvitnúť
musí, oh, musí.
Lež doma čakaly okovy, hrdzavé okovy
a tyran nádeju zdrviť už ochotne hotový,
a preto utiekla v cudzinu, mala len perute,
perute mladisté, perute mohutné, perute labutie...
...Mali sme nádeju!

Nádeja letela...
Letela v oblastiach slobodných, letela po ríšach
svetla,
pritom však trpela premnoho, trpela preveľa,
videla zďaleka: okolo národa záhuba lieta,
videla: šediny v slzách sa zmáčajú, – príbuzné
hrude
videla v bôľoch sa svíjať, a videla blankyt jak
rudne

krvou, čo vylieva Slovensko, – videla: po celom
domove vrahovia zúrili, – vzplanula –
pocelom
dotkla sa posvätným bolestným oceli otrokov,
letela do boja... letela slobodná... letela bez
okov...
...Nádeja letela!
Nádeja tvorila...
Tvorila zázraky, zahnala príznaky, borila žalár
silou tou nadzemskou, čo vliala do ramien
Všesila,
by doma potomok spevom už voľným si veselo
zahral,
budúcnosť stavala národu múry, čo na veky
stoja,
preto jej kanuly po čele krupaje boja i znoja.
Posvätná perla kde padla, tam sloboda zvonila,
a doma ožilo Slovensko, ožila zem milá,
ožila, radostne čakajúc víťaznú nádeju –
kedy ju paprsky slnca, oh kedy ju dovejú?...
...Nádeja tvorila!

Nádeja sletela...
Sletela s vysoka, sletela zhorená, sletela v ohni,
vytryskla krv z tela, rodná zem vpila ju docela –
tak sme ju museli uvidieť, tak sme ju uvidieť
mohli.
Nezrela dielo, ni náruč, čo čakala žehnatbou
svätou,
uzrela slobodné rodisko, ale nie slobodných
bratov!

Musela do výšin, k tým, čo tam čakajú napnute,
kedy sa pridružia k Ním už tie perute labutie, –
vyčkali génia, – hoc telo zmorené, vychradlé,
spokojne spočíva večný sen na Bradle, na
Bradle...

...Nádeja sletela!

Anton Prídavok

M. R. ŠTEFÁNIK

Raz vo veku
dovolí len Boh človeku
až k hviezdam nebeským sa vzniesť,
tam tróniť, odtiaľ pokolenia viesť.

Nech v epopeji do legendy odetý
sa nesie tento život na perutiach storočí –
je na ňom požehnanie božích rúk:
on veky zvrátil, mocný valibuk.
Syn mamulienky, ktorý trónil v ríši hviezd,
sa zmenil na meteor ohnivý –
hoc pri pohľade na vlasť svierala sa päsť,

On – hvezdár, vedec, vojak, s vetvou olivy
sa uvzal svojim stvoriť nových časov vznik,
aj zdolal zlobu: bohatier a víťaz – Štefánik!

Rudolf Dilong

M. R. ŠTEFÁNIK

S nebom mať srdce spojené
v zákopy stúpiť vojenné
z barikád tlieskať zábavám
možnože sa len nazdávam
možnože hviezdny akrobat
príde sa od vojsk odobrať
légie fronty premeral
a potom zbelel generál
už sotva snehu napadne
letí a mlčí nápadne
čierna je farba pohľadníc
rodná zem s okom holubíc
Mária otvor hospitál
na vlajku hôr sa nespýtal
keď havaroval lietadlom
ó, kde spať? kde spať? pod Bradlom

Pavol Gašparovič Hlbina

TRAGÉDIA VEĽKÉHO BOHATIERA

Májové slnce rozlialo sa biele na ľalie
a život tuhým opojilo vínom,
nad rozkvitnutým jarom krásnej Itálie
azúr sa klenul nebies baldachýnom.
V strieborných vlnách vzduchu ku Alpám
niesol sa prečudesný sokol.
Kam letíš, smelý letče, kam?
volaly papršleky vôkol
a on ich neslyšal...

To bola túha:
blankytom duše preklenutá dúha.
To musela byť túha!
Bujarých štvoro koní,
paripy kruté,
ni parom nedohoní,
tátoše našich pohádok
do koča ohnivého zapriahnuté.

A svet je taký úzky, tesný,
tak nízky, nízky let...
Pilote, cestu kliesni,
ó, tu sa nedá mrieť!
Vysoko nad končiare hôr
cez dráhu mliečnu,
stratiť sa v nekonečnu,
vyhaslý meteor...

Desivým dunením hromov
doletel domov.
S tklotom srdca v hrudi
nás zazrel s aeroplánu,
ako nám zraky planú,
ako ho každý čaká,
ako ho vítame.
A plameň rudý
veľkého ohnivého vtáka
šľahol jak blesk!
A on poľúbil drahú zem,
ako by rieknuť chcel: milujem!

Domov si doletel,
Osloboditeľ!
Ó, dnes
do nebies
chcelo by sa nám volať,
prečo ťa niet!?...
Milane, generál,
zlatý náš generál,
prečos‘ tak tragicky zomieral...?!
za právo našej krvi,
za blaho dedovizne.

My tu dnes prisaháme Tebe,
že obránime svoju drahú zem.
S nami je Boh a s nami celé nebe,
my splníme Tvoj veľký sen.

Ján Kostra

PO ROKOCH PO ROKOCH

Po rokoch po rokoch v mesiaci krásnom máji
umretý Štefánik ožíva v rodnom kraji
Vstal šabľu pripásal a s Bradla hľadí dolu
Generál slnečný stavia sa do pozoru
pred defilírkou už ku čiapke dvíha ruku
už idú vojaci zvíťazivšieho pluku
už nesú zástavu zdvihnutú pri Vajnoroch
už idú už idú junáci jeho v sboroch
už pieseň zakvitá na ústach umlčaných
už živý Štefánik z blankytu kýva na nich

Vstal mŕtvy generál predčasne pochovaný
a vietor po lúkach bozkáva jeho rany
a chýr ten roznáša do všetkých zvonov bije
po sladkej domovine: Vstal žije žije žije

Na prahu chalúpok pri plotoch na priedomí
je národ v zástupoch a rukou zrak svoj cloní
do beli oblakov pableskný letún letí

Po rokoch po rokoch v mesiaci krásnom
v kvietí...

Janko Silan

REKVIEM ZA HRDINU

Čas uteká a verne zahrabáva
do prachu zabudnutia každý skvost,
ktorým sa pýši márna svetská sláva.
No Tvoje hrdinstvo a jeho čnosť
svietiť nám živým vo tmách neprestáva,
hoc Ty si dávno išiel na večnosť.
Národ sa nevzdá cti ni práva,
čo zaslúžila Tvoja zmužilosť.

Smrť darmo hľadala Ťa na posteli,
skrytého v perinách a vankúšoch.
Ale sme predsa iba na to nemysleli,
že by Ťa našla takto, takto, och:
vo výškach, ktoré miloval si smelý
a uväznil ich v očiach svojich dvoch.
Ale tých, ktorí cez Teba sa chceli
výš dvíhať, vieme, pokoril už Boh.

Duch ostal tam, len telo mŕtve padlo
na rodnú preľaknutú krajinu,
ktorá Ti otvorila hrad svoj, Bradlo,
vzdávajúc česť a vďaku povinnú.
Ale to málo je, čo sa Ti kládlo
aby tu iba Tvoje srdce vládlo,
v obdive. Treba každú hodinu,
ten duch, čo ostal tam, duch hrdinu.

Veď predsa Ty si mal byť kráľom naším,
tak bolo napísané vo hviezdach,
aby bol život šťastnejším a krajším.
Aj ona, kňažná, čakala tak v snách...
Ale ja dnes už iba za tým bažím:
Nech značia dejepisci v kronikách,
čo duch Tvoj živý vraví. „Ja vás strážim
a hájim, nebojte sa v pohromách!“

Ten duch tam vo výškach, duch obetavý
a ozaj kráľovský a vznešený...
Ako naň zabúdame, keď sme zdraví
a netreba nám rady v súžení.
Ten duch sa v časných pletkách nezastaví,
znie ináč pieseň jeho snažení:
ozvenou obety a múk a slávy,
bo jeho cesta nekončí sa na zemi.

Tu sa len zrnko zasialo a klíči,
tak, že sa podvolilo na zánik.
Tak každý hrdina smrť smrťou ničí,
v zániku vlastnom má svoj nový vznik,
mlčaním svojím večným večne kričí:
„Patrí mi pravá sláva, nie váš vzlyk.“
Nezúfal preto národ holubičí,
lež silnie Tvojou smrťou, Štefánik.

Mikuláš Šprinc

REŤAZ PERÁL

Veľkosť, ktorú rod náš dlho sbieral
z krvi zdravej, v hĺbkach svojho bytia,
v tebe späl ju v reťaz vzácnych perál,
zdobiac takto zdatnú, krásnu šiju,
vo svet šíry osud jeho vyvanul ťa,
v povíchricu, ktorá hnietla svety,
veriac, pravdu besy nikdy nezabijú.
Hrdina ten ostane nám o meč podopretý,
neviditeľná a večná jeho silná duša
cez tragiku vzmach jej krídlom rúša;
krídlom práva, ktorým prudko krúži,
pokým sladko nespočinie v božej ruži,
v dlaniach toho, ktorý Pravdou zve sa.

Umrieť musel ako každý héros.
Neplač, srdce, neplač, slzy neros,
Bradlo strmé nikdy nepohne sa,
hoci víchor v tváre zlostne šľahne,
láska naša k nemu nepodľahne.
Smelosť, ktorá kypela v ňom stále,
v synoch tejto zeme obnoví sa zasa
v prudkom vzmachu nahor, nenadále
okom jasným, čistým ako krása,
znovu spatrí veľkosť v jeho ideále

sily, ktorú rod náš dlho sbieral,
v ňom ju spojil v reťaz drahých perál.

Karol Strmeň

ŠTEFÁNIK

Máj rozvoniava, koza mečí,
strom plný kvetov vajatá.
Zas bude plno pekných rečí
a každá jedna bude kvetnatá.

Ulicou pôjdu maršparády,
kytice, trúbky, dážď a krik,
a pravá, ľavá, starí, mladí.
Ale ten chudák Štefánik,

čo ako orol ponad nami
sa niesol v slovách rečníka,
jaj, zasypaný kameňami
zpod zeme hrozne vykríka.

Čo vykríkal by? Cíti zimu?
strach z nenávratných záhrobí?
či sladko drieme kvôli rýmu?
Čo len s ním básnik nezrobí,

keď bezmocný je! Básnik posial
mu semä slávy v záhrade.
Ach, koľko si už vystál dosiaľ
od veršovníckej čeľade!

Tak už sa čolen za tie básne
Stal mučeníkom národa.
Znie hudba, spev; ó či je krásne,
ó, sloboda!
Aj tak, ak jesto hrdé srdce, dodá:

Žije!
Kto rozmýšľa dnes: oheň – voda,
vie, koľko bije
a vie, že zrazu započne
žiť bez legend a ako skutočný je.
Tak celý národ spoločne,
čo ako rastú klepancie,
ho pochopí. Už nezmetieme krpce.
Máj rozvoniava, hrdo bije srdce,
ešte bije!

STRÁŽ NA BRADLE

Dusily mrákavy, v nevôli trpel rod,
švihol blesk, strhol bes, národy, na pochod!
Na povel do zbrane, sbohom buď, drahá mať,
pod cudzou zástavou za cudzích zomierať.
Slováci, do poľa, na jatky bajonet!
Vrátiš sa, drahý syn, vrátiš sa matke späť?
Požehnaj na čelo, vyprevaď ku bráne –
začal sa veľký boj, kedyže ustane?
Štefánik vybral sa, hučal bôľ z rodných hniezd.
Mont Blanc a Tahiti, vyznajte čaro hviezd!
Do diaľok nesmiernych preniká pohľadom,
kto sa nás zastane, spustne náš rod a dom?
Tatranská krajina žaluje napospol,
ozve sa slobodou ozvena s našich hôr?
Hybajte za svojeť, šuhaji s našich brál,
Štefánik veliteľ, Štefánik – generál!
Rozviňte zástavu, do radov, do zbroje,
sadajte na kone, priahajte postroje,
Slováci, dokopy, každý chlap dobrý je,
po tomto požiari voľnosť sa dobyje,
nezahoď prilbicu, sovri dlaň do pästi,
vnúčatá počujú vyprávať povesti
o skvelom víťazstve, o šťastnej hodine,
otrokár smetie sa, otroctvo pominie.

Štefánik neustal, malý bol svetadiel,
diaľavy premáha na krídlach lietadiel,
z Paríža do Ruska, na brehy Jadranu,
pre národ slovenský šťastné dni nastanú.
Utíchly bojiská, bolo dosť obetí,
k slobodným rodákom slobodný poletí.
Čaká mať, čaká ľud, vracia sa generál,
prekrásne Slovensko z výšavy premeral –
Dunaj a Vajnory, rodná mať otrokov,
viniem ťa na srdce v nádhere bez okov,
rýchlejšie, rýchlejšie pracujte, motory,
za chvíľu náruč sa matkina otvorí.
Najsladšie slovíčko ulieta znova s pier –
Doletel Štefánik, doletel bohatier.
Mŕtvymi perami zľúbal prsť drahých hrúd,
zažialil, zastenal, zavzlykal vďačný ľud.
Mohyla na Bradle odkazom svojeti
na oltár prinášať najdrahšie obeti.
Stráži nás generál, slovenský stráži pluh,
nezomrel Štefánik, žije diaľ jeho duch.
Kto má tak rod svoj rád, život mu posvätí,
vďačná mu pamiatka vo venci storočí!

Ivan Teren

GENERÁL

Žil chlapec zasnený do zlata jasných hviezd
a v túžbach shodiť raz otroctvo matere
Keď čas ho zavolal vyletel z rodných hôr
Tak ako sokoli lietajú z teplých hniezd

Mal v srdci inovať z pohľadov v šíry svet
A vieru v úspechy na cestách v hľadaní
Poznával slobodu Vídaval sklamanie
Hoci bol vysypal žiar Seine do dlaní

Paríž ho vábila chladnosťou vítania
Túlal sa bulvármi bez cieľa – strápený
A predsa nezúfal Rozjasnil sa mu zrak
Keď ďalekohľad veštil že sa svet premení

Úspechy značil mu biely štít Montblancu
Na jeho modrý srieň chodila spávať smrť
Už cítil prehru snov... Ale sa nepoddal!
Neveru v národ svoj rozbil tam na padrť

A potom snívaval... Dlhé sny o šťastí
Až výkrik východu prebral ho ranou z dela
Vytušil z perspektív dráhu hviezd slobody
Čo viedla bolesťou cez kríže do vlasti

V tom kriku ranených a v svetlách bodákov
Začínal cestu novú keď v blate frontu stál
Vyletel nad azúr Križoval vojny svet
A vyhral ducha boj mladučký generál

Už sa len rozlúčiť so svetom zlámaným
A odísť do vlasti slobodnej do zeme
Tou túžbou horel zrak a srdce volalo
Keď strhal okovy a zlámal kamene

Vracal sa generál na krídlach z ocele
Vracal sa v peruti On jasný biely vták
Vracal sa k národu čo najviac miloval
Vracal sa... Nedošiel Vyhasol jeho zrak...

Nad zemou rodnou bol a osud sa rozosmial
Dokreslil boľavo poslednú z veľkých ciest
Keď máj bol rozkvitnul a matka čakala
Dokončil život svoj generál v svete hviezd

Julo Zborovjan

M. R. Štefánik

V útrapách ťažkých rodila tu mati
slovenské deti do zelených jarí.
No i cez všetky bôle slnce žiari
a prebije sa k teplu z inovatí.

Dejiny naše nepoznali snári,
a húdli svetu, že sa Slovač tratí.
Však vzišiel chlapec našich zpod úvratí,
by odklial zlobu z rodu svojho na tvári!

Z Košarísk malých veľké sny ho braly
na krídlach rokov cez ošiale psoty
v kraj, kde už mreli rozprávkoví králi.

Ohnivé peklo valilo sa z diali,
a keď sa zdalo, že nás vo hrob vsotí,
šiel chlapec budiť tých, čo ešte spali!

Čím viacej čítal knihy hvezd a neba,
tým hlbšie veril, že sa národ vzmuží,
že príde čas, keď všetka vôňa z ruží
sa vstrebe, vsiakne do slobody chleba.

Nie, neverte, že vták to, čo tam krúži,
tam vo výšave, kde už krídla treba.
Nie vták. To Slovák, Bože, prosí teba,

by žehnal rod si, čo Ti verne slúži.
Cez prudké ohne, cez krv na bojiskách,
cez tela slabosť posilňuje, hojí
a v srdci svojom slová matky stíska.

Posledné stony valí vojna z pyska,
neprestať, nie. Nie. Vyššie, rodní moji,
nech slobodne si Slovák v svojom výska!

Po hrôze toľkej aká radosť vrúca:
rodná zem dvíha vôňu kvetov z mája.
Dvíha ju hore, hore, kde sa spája
s teplotou slnca v srdci, ktoré rúca

okovy porôb, aby na tvár kraja
viac nikdy nedopadla doba schnúca.
Už počuť, ako stroja veľké pľúca
sa náhlia k vlasti sieťmi, smrť čo taja.

Skôr, ak prijal kvety nachystané
z rúk detí, padol tvárou medzi hrudy
slobody, ktorá vdýchla zmŕtvychvstanie!

Krv tvoja, BOHATIERU, rodné stráne
Raz skropila, a teraz večne prúdi,
a prúdiť nikdy, nikdy neprestane!!

Viola Štepanovičová

ŠTEFÁNIKOVO LIETADLO SPIEVA

Odvisneš na slučke z oblaku
zasnúbiš s oblohou zem
Život má šatu storakú
Ty nosíš jedinú: Ch c e m!

Posmrtná maska ťa zastúpi
kde volať budú tvoju tvár
Mnoho chcú zbité mať zástupy
ale nie z krvi dar

Rozprávka falošných dát
omrzí skoro aj malých
ale nik nepovie kto bol had
a kto dal k prípitku kalich

Nemám hlasu... Tam je tvoja matka
už otvára hrob nám rodná zem...
A tvoj refrén ešte krídla hladká:
„Viem to dávno aj viac viem...“

Severín G. Zrubec

SLOVENSKÝ MÁJ

Tento máj vybleskol z kalných vôd do výšky,
nad prúdy zradných vĺn kvet jeho silný je;
koreň môj zemou zrel, nevstávam z kolísky,
pre rozkvet kto k skale šípom ma pribije?

Rúb žitia prúdením, hrdosť brál kresaj v krv,
kvetnatých grúňov van, sej lásku do očí,
nech kvitnú tieto dni, z rozhnitých nech sa mŕv
vynoria lode sĺnc do spiacich storočí!

Toto je pochod náš, čo v májoch dávno vrel,
čo v búrkach hromom bil, na prach mlel kamene
a v ranách vekových dosť sa už nabolel.

Z trosiek vstaň víťazne, rozbitý generál,
na veľké defilé šabľou daj znamenie,
nech hrmí hukot žíl, čo rod vždy v sebe mal!

Severín G. Zrubec

KEĎ ŽIVOT VÍŤAZÍ

Do kvetov rozvitých, túžbami spenených
a krásou zvoniacich na lupňoch narcisov,
do hudby oblakov, čo vánok ženie ich,
do kvetov horiacich ľúbosťou sna i slov
tá bolesť prekrutá na oči pripadá,
slzami vyzváňa v srdci i na perách
a dušu rozplačú bolesti hýbadlá
a smútok porosí zraku žiar a beľ, ach...

Roky už spršaly jak kvety s jabloní,
čo v bozku osudnom zľúbal si rodnú zem
v deň májom planúci, s kvetným záhony
a orlom z ocele rozvážal modrú sieň;
Život si vlasti dal – osud smrť do daru
keď mŕtvy s‘ v náruč jej a matky priletel
sťa holub nevinný k obeti oltáru,
čo lietať voľne už, och, voľne vyletel.

Duch Tvoj sa prelial však žulových do Tatier
a v boji nanovo silu lial do rodu,
v Bradle si strážil nás, náš hviezdny bohatier
a velil na útok za pravú slobodu...

Dnes v srdciach horíš nám s úsmevom blažených,
keď zrak Tvoj tie šíky junácke premeral
a cestou veľkých snov len vred ísť káže im!

Ó, teš sa, vždy živý, veľký náš generál!

T. D. Štítnický

GENERÁL

Pri tebe kráčam v tvrdom kroku
vo tvojom pluku generál
Vyrastáš z kvetov po oblohu
vyrastáš k hviezdam v tvrdom kroku
ktorým si diaľku premeral

V krvi mi víri let tvoj divý
a v srdci svet tvoj generál
Tvoj povel mäkký robí divy
stŕha ma k výškam let tvoj divý
ktorým si večnosť premeral

Stretám sa s tebou v tvrdom kroku
poeta tulák generál
Píšeš mi básne na oblohu
píšem ti pozdrav v tvrdom kroku
ktorým čas búrku premeral

Pavol Štefánik

TRYZNA

Jar bola prvá, keď už jarmo spadlo
a zdalo sa nám, že sme sa mu vyhli,
lež z brázdy sa nám vyvrátilo radlo
a plameň schvátil, čo sa dalo v sihli.

A šľahol kýpťom ohoreným znovu
vyhubil všetko, čo sa hýbať vládlo,
len žiaľ nám zostal, smutný pochod k rovu
a trosky nápodobné na lietadlo.

To víťaz prišiel s hlavou v zlatom vienku,
lež matka, ktorá striehla na podstienku,
videla jak mu strhli diadém.

Za to, že niesol slobodu a blaho,
mŕtveho už len v lono prijala ho
úbohá mať a skrvavená zem.

Miloš Krno

TRAGÉDIA 4. MÁJA

Belasé výšky
čierna zem
V oblakoch krúži
železný vták

Tisíce ruží
tisíce sŕdc
trasú sa v márnom
čakaní

Belasé výšky
čierna zem
Do hlbín padá
ohnivý vták

Kus ohňa ako
meteor
z prekliatych mračien
vyšľahnutý
rúti sa strmhlav
na hladnú zem

Čo nesie tento
meteor?

Ó srdcia ruže
zavrite sa
Ó plačte oči
Srdce mrie
Najšľachetnejšie
srdce mrie
srdce čo nesie
ohnivý vták

Ó tras sa tras sa
slovenská zem
Najväčší syn tvoj
odchádza
Muž ktorý všade
víťazil
Nie mečom ale
vzácnym srdcom
Bojovník pravdy
pirát hviezd
nebeských číslic
veľký lovec
Muž ktorý veril
ako nik
v hodnotu srdca
v jeho silu
Muž ktorý spálil
iskrou umu
zástupy vrahov
ľudskosti

Víťazil všade
Dobojoval
Najplnší život
dohára
Ešte raz vidí
Prahu
Rím
Paríž
Tahiti
Budapešť
Madrid a
Moskvu
Ešte raz vidí
Montblank
Hviezdy
More
Púšť
Ešte raz vidí
Košariská
a nevýslovne
sladkú zem

Sladkú a hladnú
Belasé výšky
čierna zem
Na zemi leží
ohnivý vták
Kde srdce bilo
uhoľ tlie

Tak šepká vietor
z dávnych čias
Tak šepká
dvadsaťpäť rokov
Tak zunia stĺpce
všetkých novín:

Keď kvitol máj
víťazný máj
odišiel od nás
ku svojim hviezdam
najväčší bard
generál
Milan
Rastislav
Štefánik

Belasé výšky
čierna zem
Nezomrel nikdy
išiel len k hviezdam
a srdce jeho
žije aj ďalej
v našich srdciach

Belasé výšky
čierna zem
V oblakoch krúžil
železný vták

Krista Bendová

BLUDÁROVI HVIEZD

Nie – pre mňa nie ste iba bohatierom
víťazom slávnym ktorý smutne padol po boji
Nie – pre mňa nie ste sochou na nábreží
pred ňou sa neskláňam a pred ňou nestojím

Nie – pre mňa nie ste iba slávnym generálom
s svojskom čo v hore zakliate a čaká na rozkaz
ste smutný chlapec modrooký
ste mŕtvy modrooký chlapec a máte mäkký hlas

Pre mňa ste putujúci večný tulák hviezd
a tak Vás nevidím otáčať ďalekohľad
Len tuším stojíte pri otvorenom okne
A hviezdu hľadáte čo Vaša by byť mohla

Počúvam Šepkáte: Kde ste len svetlá kde ste
Ďaleko svietite Kto ma k vám bude viesť
Ako sa dostanem k žiarivej Kassiopei
len ako dobijem hmlovinu mliečnych ciest

tak chodíte mi vravieť o nesplnených snoch
Pre mňa ste mŕtvy chlapec s žltou ružou v ruke
ktoré sa kreslily vo vašich modrých očiach
keď stroje hučaly či doma voňal rozkvitnutý hloh

Oj diaľky závratné a sny a túžby ľudské
ste iba žltou ružou v ruke dávno mŕtvej
vädnete dotlievate mení sa vám tvár
z blyštiacich očú sú už kalné studne mútne

Oj hviezdy na nebi svetielka nenávratné
kedy sme stratili váš lesk a blízkosť ohňa
odkedy treba túžiť trápiť sa v tmavých nociach
keď nás tu unáša príval a voda spodná

Ako vás dosiahnuť ako sa ku vám blížiť
z moderných hvezdární či zpod škridličnej
strechy
odkiaľ je lepšie vidieť vaše tváre kamenné
a na hladine obraz rozotretý

Nie – pre mňa nie ste iba bohatierom
nie slávnym víťazom čo smutne padol po boji
ste mŕtvy modrooký bludár hviezd
a preto na nábreží
pred Vašou sochou nikdy nestojím

Ernest Petrík

VETRY OD BRADLA

Čujete? Vravia: Ďalej žije v kameni,
hýbe sa obracia
jak mastné brázdy lemeš oráča
a ako čistý krištál pramení
a kvapká, ako kvapká láska,
aby ste všetci dlane podložili
a nasypali do opaska
chlapskej sily,
aby ste stvrdli ako kvádre kameňa,
čo odolajú rokom, vode, časom
a keď ich vložia do hrobu, či plameňa,
vždy vravieť budú svojím hlasom
o večne. Jak vraví i tento hrob,
v mlčaní svojom radšej padnúť káže,
ako by maly čo len bod
prepustiť cudzím naše stráže.
Bo keď nás složia, položia len nás
a ďalší zostanú tu z našej krvi
privárať novšie oká na reťaz
slovenskej histórie, ktorú prví
začali kovať v týchto končinách
predkovia naši;
vy teraz choďte spokojne v ich šľapajách,
keď Bradlo bdie a stráži.

Čujete? Vetry jeho odkaz pre nás nesú
z karpatských chodníkov,
že čo by prišlo tisíc básnikov
s lýrami rozozvučanými, málo bude.
On bude radosť istotne mať väčšiu
a spokojne si spinkať v rodnej hrude,
keď národ jeho sny a snahy zmení v skutok.
Čujete? To Bradlo bdie a velí útok.

Ernest Petrík

ŠTEFÁNIK

Keď orol padne, ktoré mláďa svieti
a ktoré oko slzou nezaplače?
Sú opustené hniezda vtačie,
spev zlatých hrdiel k nebu nedoletí,

bo smútkom podstrelený s výšky klesne
a priškrtený zpotáca sa v poli.
Sme zase smutní, akými sme boli
a nevnímame máj a konvalinky lesné.

Nám rastú, Bože, iba cintoríny;
krkavce lačné prežúvajú sliny, –
však i bez neho si dáme rady s nimi,

bo on nám nechal povely a šable,
pod prvou ranou každý zradca padne,
ak nechceš, nuž si dávaj pozor, diable!

Ferdiš Vokal

BOHATIER

Z nás nikto nebol taký mocný ako ty
ktorý si poznal krásu hviezd ich paloty
a svetu neprítomný vo výškach si dlel
Jak tajomný je tento vesmír ríša
lásky
ticha
Neraz si sa zamyslel

Keď nebom gule krížily sa ohnivé
a krehké telo únava už kosila
duch ostal svieži Shora prišla posila
čo z moci vyššej nové sily plodiť vie

Ó bol si ako topoľ k nebu vypätý
jak bielej dúhy nekonečná traťˇ
Práci si žil ju ľudí učil milovať
začo ti oni v srdciach pomníky len stavali
a pevci peli o tebe len ódy sonety a rispetti

Z nás nikto nebol taký veľký ako ty
ktorých si duchom prevýšil a láskou prekonal
keď súmrak na tvári ti veštil nehody
zastal si mužne pred prekážkou
a – ako Kristus na mori búrku
mohúcnosťou svojou –
tak tône zradných príšer silou vôle
od seba si odohnal

Z nás nikto nebol taký slávny ako ty
a predsa každý túžil stať sa aspoň tvojím tieňom
aby ako ty
len práci slúžil v poznávaní života
a útrap jeho
krásu iba v očiach hviezd
vždy hľadal lebo ona jediná vie ukojiť smäd
duše
balzamom lásky natrieť ju
tón pokojný do strún rozladených vniesť

Z nás nikto nebol taký veľký ako ty
ktorý si hodný mena „hrdina“ za boj a snahu
povýšiť aj náš malý národ medzi veľké národy!

Ivan Plintovič

S TEBOU SA ROZPRÁVAM

S Tebou sa rozprávam na Bradle svojho snenia,
generál vesmíru zasnený tulák-vojak,
pošmúrna inovať padá mi do klávesov,
cez obraz zlomený trepoce smútku chvoja.

Som tulák Tvojich ciest, si prizma mojej túhy,
Mont-Blanc ma očaril snehovej búrky, vytím,
za farieb preludom kráčal som s Tebou mlčky
Afrikou páliacou, zablúdil na Tahiti.

Meteor zhasnutý zjasnený smrti dúhou,
padajúc zažiaril naposled aureolou,
v odkaze mŕtvych pier zaplesal smrti dychom,
spálený živlu hrou plameňov sebevôľou.

S Tebou sa rozprávam na kvádroch Bradla ticha,
do tónov padá mi horúci popol vtáka,
krídlami domával v plameňoch vykrvácal,
zastonal horizont a vietor poľom plakal.

NA POCTU BOHATIEROVI

Jozef Varga*

M. R. ŠTEFÁNIK

Dvadsiaty raz Bradlo chmáry pozatmely
a ohlasom smutným hory zašumely –

Dvadsiaty raz vôňou záhrobného chladu
zavoňaly vence, čo Ti na hrob kladú –

Devätnásť ráz šli sme pre nádej, pre vieru
ku mohyle Tvojej, mŕtvy Bohatieru –

V duši sťa otázka tiesnilo sa niečo:
Prečo odísť musel, prečo, Bože, prečo...?!

Keď voňaly jarom naše krásne lúky,
vložili sme vďaku v mŕtve Tvoje ruky...

a vlasť ozdobil si skrvaveným kvetom –
Silou orla šiel si v boj udatným letom

A semä, čos‘ zasial v žertvovaní svätom,
rozkvitlo tým vzácnym, najkrásnejším kvetom

a boj, čo si viedol, dal doň všetky sily,
bratia Tvoji verní šťastne dokončili...!!

Dnes opäť sme prišli pre nádej, pre vieru
ku mohyle Tvojej, mŕtvy Bohatieru

* Vlastným menom Jozef Varinský.

a Ty žiješ, s nami duša Tvoja plesá,
hymnou bratov Tvojich klope na nebesá!!

Zdroj: VARGA, Jozef: Rozpäté krídla. Básne. 2. vyd. Bratislava 1940, s. 11 – 12.

Jozef Varga

4. máj 1919

Veniec sviežich ruží a mohyla mĺkva...
Hlása, že ktos' veľký zhasol v ohni sfér –
Dvadsať tmavých ruží, dvadsať rokov bôľu
leží Ti na hrobe, mŕtvy Bohatier –

Kytka nádejí nám zoschla, zbledla vekmi,
s telom Tvojím ju tam hrobár pochoval –
miesto zôr raňajších iba besný príval
a žeravý bôl nám osud v srdcia dal – !!

Nemohol, nemohol dozneť ohlas echa,
čo čierny máj tiahol od miest ku lazom –
po dvadsiaty raz dnes verní bratia Tvoji
prišli duše zvlažiť Tvojím odkazom.

Hľa, v srdciach Ti nesú pel sviežeho Rána,
ten, čo si preň prešiel cez krvavý brod –
Čuj hymnus mohutný košarišských hájov,
ku ich púti šumia slávny doprovod!!
Nad mohylou mĺkvou smelí krúžia orli,
hľaď, junáci Tvoji čestnú držia stráž,
smelé sú ich duše, zrak ohňom im horí,
– to Ty vraciaš sa dnes a v nich ožívaš – !

Zdroj: VARGA, Jozef: Rozpäté krídla. Básne. 2. vyd. Bratislava 1940, s. 27 – 28.

Jozef Varga

POSLEDNÝ LET

Iba jednu cestu pozná orol skalný,
keď pohrozí zhubou v búrkach príboj kalný:
čestne, duchom celým do borby sa dať,
s láskou rodu slúžiť – čestne umierať!

V priepasť sa dívať smelým chlapským zrakom,
nastaviť svoj život vetrom, búrkam, mrakom,
smelý, letom svojím diaľky preklenúť
v boji za národ, česť, tichý rodný kút –

Iba jednu cestu pozná orol skalný.
Keď ho s výšok srazí búrka, príboj kalný,
hrdo oddá obeť, čo vlasť má dať
– bo iba hrdo vie orol umierať!!

Zdroj: VARGA, Jozef: Orli víťazní. Verše. Bratislava 1941, s. 12.

Jozef Varga

BOHATIEROVI

Zas‘ májový hymnus v košarišských hájoch
a Ty v ňom a Langsfeld, Holuby a Majoch,
zas‘ Brezová berie z jari záčina
a s kvetmi a s Vami dvojkríž začína –
A ty bozkom vetra hľadáš bratov v krídla
a nachádzaš, svätíš, púšťaš výšok v sídla,
v púti sprevádzaš ich reťazami dní,
synov tichých výšok symbol mohutný!

Tam sú, nad mohylou orlov smelé kruhy,
nad echami hromu, nad diskami dúhy,
nad mohylou Tvojou hrmí vzdušná stráž,
– to Ty vraciaš sa dnes a v nej ožívaš! –
Tvoji letci – a v nich Tvoja sviežosť Rána,
Tvoja pieseň krídel, vetrom nedohraná,
Tvoja vôľa je v nich, ísť cez krvi brod
vodopádmi výšok za vlasť, za národ!

Zdroj: VARGA, Jozef: Orli víťazní. Verše. Bratislava 1941, s. 8.

Jozef Varga

BOHATIEROVI (II)

Tvoja tvrdosť, Tvoja viera
nám žulové grunty merá –
Tvoju túžbu smelých vtákov
vpísali sme do oblakov –
tú túžbu – náš orol prvý –
nevyženie nám čas z krvi.
ani priestor nekonečný –
žiješ v nás a tým si večný!!

Zdroj: Slovenské krídla, roč. VI, č. 9, máj 1942, s. 1.

BRADLO

(Spišská Nová Ves, apríl 1941)

Slovenské hory, poklad vám sveril
nebeský Otec štvrtého mája,
keď dumné Bradlo na raj premenil
a nás pútnikov do toho raja.

Tam hore v skale v prírody chráme
uložil k spánku veľkého syna,
to Milan, brat náš, všetci ho známe,
že rod miloval, to bola vina.

V bielej truhličke tíško si spinká,
vo svojom kraji na dumnom Bradle,
tam, kde otec si vodieval synka
a učil ceniť životy padlé.

Tam, kde vždy dával príkaz synovi,
kde najkrajšiu mu sveril povinnosť,
aby bol za rod umrieť hotový,
keď vlasť napadne nenávisť a zlosť.

On orol zdatný zdvihol sa k nebu
so svätou túhou večnej slobody,
svoj život mladý priložil k chlebu,
keď nás šiel vyviesť z okov poroby.

Nuž chráňte poklad, slovenské hory,
váš je i náš tiež, slovenskej zeme,
a keď sa ohník po vás rozhorí
za vlasť sa boriť vďačne pôjdeme.

Zdroj: Slovenský rozhlas, roč. II, 1941, č. 18, s. 41.

Hadri-Drevenický

NA BRADLE

Čo tam hore nad Brezovou
v slnku skvie sa zarána –
aké hradby, aké múry,
aká pevnosť neznáma?

Vlasť slovenskú milovanú
Štefánik náš stráži tam,
v bielych skalách, zámku svojom,
jar tam čaká hradný pán.

Jar otčiny po bolestiach,
jar, ktorú sám donášal,
jar, ktorá ho umlčala,
keď slobodou zajasal.

A prečo v tom bielom zámku
nik sa nehne, celkom nik –
prečo vojsko shromaždené
nesprevádza vojny krik?

Ticho, ticho! Vojvodca spí!
Bradlo skrýva jeho sen,
prišiel domov ukonaný,
objať stačil rodnú zem.

A odvtedy sladko usnul,
v najkrajší sen na Bradle,
bo nám vzkriesil rodný život
a nádeje zapadlé.

Zdroj: HADRI-DREVENICKÝ: Slovenský rok. Básne.
Bratislava 1943, s. 65 – 66.

HADRI-DREVENICKÝ

M. R. ŠTEFÁNIK

I vzlietol Orol nad oblaky,
zo zeme Tatier vzlietol k nebu,
zapichol do krívd orlie zraky
a letel, letel v túžbach smädu.

Rod volá, upí v ťažkom boji,
a on už rany nemôže zrieť,
rana pri rane, kto ju zhojí?
Rozprávky zmizly, rytierov niet.

Na srdci páli veľká rana,
zhojiť ju musí, oj, a treba,
je čas, by spľasla každá hana,
čo slzou liala krajec chleba.

I vzlietol. Letí. Krúži. Hľadá.
Zpod Tatier znejú vrúcne slová.
A sväté túžby smrti zrada,
a stíši hlas –nepochová.

Nie! Hľa, žije Orol smelý
a rozpäl znova veľké kriela.
Národ s ním kráča k cieľu celý,
sloboda skvitla, neumrela.

Zdroj: HADRI-DREVENICKÝ: Slovenský rok. Básne. Bratislava 1943, s. 67.

Ladislav Hohoš

ŠTVRTÉHO MÁJA

(Sása, 4. mája 1930)

To srdce, ktoré verne tĺklo v celom svete,
dotĺklo doma, vo vlasti,
a vy, čo od brieždenia stále milujete,
milujte väčšmi v naplnení, v nešťastí.

To isté čítať v bôľnom poli čiernych zástav,
to isté počuť v zvonení,
a ty, čo stále ideš, pietne sa zastav,
aj z čiernych zástav, zo zvonenia pramení
viera v život.

Zdroj: HOHOŠ, Ladislav: Verte! Básne. Trnava 1939, s. 62.

Ladislav Hohoš

MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK

(Giraltovce, 4. mája 1935)

Tys‘ zosobňoval srdce
a srdce našiel si:
si v našich srdciach,
si srdcom srdca národa.

Bohatier!
Ideál!

Úžasná bola tvoja láska,
znásobovaná diaľkou širokou,
znásobovaná výškou vysokou, vysokou;
nežnučká bola tvoja láska,
orosievaná toľkými slzami, slzičkami
tej milujúcej i milovanej matičky,
keď si šiel do ďaleka, do ďaleka;
posväcujúca bola tvoja láska,
naplňovaná majestátom božských výšok,
čo sťaby boly z teba rástly ako z hrudy úrodnej
a ktorých plodnou korunou sú nedohľadné nebesá,
keď ty, ty láska slovenská,
si dušu vkladal v absolútne nekonečno
pohľadmi svojich očú milovaných.

A ty, ty vrúcne milovaný,
si nikdy-nikdy neprestal bol milovať.

Na obríchvlnách morí vodných
i v sivých vlnách morí vzdušných,
na chladnom končiari bieleho Mont Blancu,
na teplých prsiach zeleného Tahiti,
v omamnej sfére najvzácnejších salónov,
v krajinách smutných, plných pachu krvi za vojny,
si vždy a všade miloval,
náš milovaný.

Ty zosobňuješ srdce
a srdce našli sme:
si v srdciach našich,
si srdcom srdca národa.

Zdroj: Slovák, roč. XXI, č. 103, 4. máj 1939, s. 8.
Tiež: HOHOŠ, Ladislav: Verte! Básne. Trnava 1939, s. 92 – 93.

Ladislav Hohoš

SRDCE NA BRADLE

(Trnava, 21. apríla 1937)

Na rodnom Bradle veľká mohyla.
Keď žitia hodina raz odbila,
tam večné miesto dostal bohatier,
tam pokoj má i bezpečie a mier.
Len vetchý kúštik z rodnej krajiny,
z tisícich vrchov vŕštek jediný,
najsladšie miestečko zo všetkých miest,
kam vinuly sa túžby toľkých ciest,
kam verné srdcia chcú sa rozbehnúť
jak nábožný ľud na útešnú púť,
kam mali by sme ísť sťa k prameňu
pre vôľu slovenskú, tú kamennú,
bo v láske národa tam na Bradle
z najvernejších sŕdc jedno spí a dlie,
slovensky verné srdce nám tam dlie.

Zdroj: HOHOŠ, Ladislav: Verte! Básne. Trnava 1939, s. 106.

Štefan Sonderlich

NA BRADLE SNIVOM...

(Na 4. mája)

Na Bradle snivom, v šerom tichu
znie uspávankou podvečerom
spomienka bratov rodných,
kým žiariť prídu hviezdy Tvoje
do snov, kde nie sú zrady, boje,
či prijmeš pozdrav od nich?

Nik slzy matky neosuší...
Hnev spravodlivý zvorie v duši,
rozkáže stisnúť päste.
K Judáša podlej zrade, kata,
prísahy pomsty sú odplata,
ich víchry k nemu neste,

za 4. máj, čo v bôľ sa mení,
za slzy, ktorým lieku neni,
a za krv bohatiera,
ktorou nám slová do sŕdc ryje,
ktorými večne v ľude žije
a čas ich nesotiera.

Zdroj: SONDERLICH, Štefan: Sväť, Slovensko, sväť...! Príležitostné básne k národným oslavám a významným dňom. Turčiansky Svätý Martin 1940, s. 49.

Štefan Sonderlich

ŠTEFÁNIKOVI

(Na 4. mája)

Keď vo vojnovej vrave, stone
na zem sa kládly smrti tône,
šliapala nevina,

na krídlach niesols' nádej prvý,
že vzrastie zo slovenskej krvi
slobodná otčina.

Zapáľme oltár smútku svetiel,
že klesol, viacej nedoletel
Ikaros – hrdina.

Zdroj: SONDERLICH, Štefan: Sväť, Slovensko, sväť...! Príležitostné básne k národným oslavám a významným dňom. Turčiansky Svätý Martin 1940, s. 50.

Valentín Beniak

GENERÁL ŠTEFÁNIK V PARÍŽI

O plecia tvoje, Paríž, mocné, pružné,
keď opretý sa na starú vlasť díval,
zosmutnel ešte viac a vetry južné
hnali ho ďalej. Hodil nám ho príval.

človek sa vracia k hrude rodnej. Usne,
keď v sivých mračnách zrak svoj poumýval,
zhasne svit slnca, stlmí bubny ušné,
by letom večným sen svoj čisto sníval.

Tak bolo krásne žiť tu po bulvároch!
Tu ústiš, Sláva, tu máš nástupište
k záhradám hviezdnym, kde kvet neopŕchne.

Obratné vetry, za mňa listy píšte:
Život a smrť sa tak tu držia v spároch,
že človek slepo medzi ne sa vrhne!

Zdroj: BENIAK, Valentín: Lunapark. In: Poézia I. Bratislava 2000, s. 109.

Rudolf Dilong

MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK

(Na 20. výročie smrti)

Keď doznel vojen rachot, ten, čo život stínal,
a požiar sveta hrozný v krvi dohasínal,
keď nad Tatrami s mrakov pralo tisíc hromov
a po búrkach mal ožiť tento biedny domov,
kde z tisícročných krbov tmavé kúty vialy
a matky miesto detí svetu rabov daly,
otcovia shrblí tvrdé sovierali päste,
rod mal vstať z mŕtvych už, ó, Fenix, Ikar, kde ste?
Vyveďte ľud ten z trestníc k slnku na slobodu,
volajte pomstu krutú ničiteľom rodu!
A tu sa zjavil syn, čo strážil vlastnú skalu,
tu vzkrúžil si jak orol, prvý generálu,
z ďaleka doletel si, ty náš modrý vtáčku,
zaspievať o slobode pieseň na obláčku
a padol si; kto ti ten príchod nepovolil?
Milánko, Milanko náš, povedz, kto ťa skolil?
Však povedal by si, len keby si vstať mohol.
A ten, čo rodu pomôcť mal, ten nepomohol,
zem krvou bohatiera ešte neožila,
hneď všetka krivda spupná po tvári nás bila,
brat v samej láske bratskej zažral sa do brata,
ty naša sloboda, ty nebola si zlatá,
nebolo mzdy za tvoju krv, len súžby samé,
no, dvadsať rokov prešlo a my odpúšťame.

Milanko na Bradle, či cítiš rodné luhy?
či vieš, že na nebi nám hrajú farby dúhy?
Sloboda, sloboda už vzišla po oblaku,
za ktorú zomieral si, ty náš jasný vtáku,
zem tvoju drahú nikdy nezakryjú mračná,
spi sladko, generálu, nech ti je vlasť vďačná!

Zdroj: DILONG, Rudolf: Gardisti, na stráž! Trnava 1939, s. 43 – 44.

Štefan Krčméry

ŠTEFÁNIKOVA MATKA

„Choď, syn môj, vo svet široký,
keď už raz tak byť musí;
to naše plemä slovenské
i tak sa v biede dusí.

Choď, syn môj! Vo svete ďalekom
na mater nezabudni –
a vráť sa, vráť sa víťazom,
ak svitne raz deň súdny."

A išiel chlapec beľavý
a míňali sa letá,
a naučil sa vo svete,
ako sa voľne lieta.

Po púšťach lietal, ostrovoch,
a meral hviezdne dráhy;
matkino slovo v srdci mal,
na mysli domov drahý.

A keď mu boli tri svety,
za matkou túžil veľa
a v očiach sa mu iskrilo,
keď zahrmeli delá.

A roztúžil sa bolestne
a bôľ mu viaznul v hrdle,
a vyšvihol sa ako vták
a za ním celé kŕdle.

Hoj, za ním kŕdle bez počtu
a všetky jasné, smelé,
slobodu nesú, slobodu,
a on im lieta v čele.

Slobodu nesú, slobodu,
a rodná zem ich čaká;
už vidno letieť oblohou
najjasnejšieho vtáka.

Slobodu nesú, slobodu,
hoc život svoj dal za ňu.
Už rodná zem mu pije krv,
a matke slzy kanú.

„Už si mi, syn môj, doletel,
už ty môj sokol, sokol pravý!
Nech čistý kvet tu vyrastie
z tej tvojej čistej krvi.

Nech slnko Božie svieti naň
a zem mu dáva vlahy.
Mať tvoja rodná žehná ťa,
spi sladko, syn môj drahý!“

Zdroj: Duch a zbraň. Sborník vojenskej a vlasteneckej poézie.
(Sostavil Anton Prídavok). Prešov 1944, s. 104 – 105.

Mária Rázusová-Martáková

Štefánikovi

Schodil si ďaleké svety,
preplavil široké more,
hľadal si zázračné lieky
pre svoje Slovensko choré.

Hľadal si mesiace, roky,
a Boh ti pomáhal v diele.
Ako princ z rozprávky našej
s drakmi si bojoval smele.

Národ tvoj čakal ťa potom
– aj zem sa obliekla v kvieťa –
túžily odmeniť láskou
skutky, čo hrdinstvom svietia.

Prišiel si, sokol náš sivý,
– no vždy nás spomienka bolí,
že si nám zahynúť musel
práve na slovenskom poli.

Rok čo rok spomnie ťa národ,
rok čo rok nosí ti kvieťa:
v duši mu pamiatka tvoja
naveky zostane svätá!

Zdroj: Na stráž! Čítanka a učebnica čítania pre III. triedu meštianskych škôl. Bratislava 1942, s. 233.

Ľubomír Kupčok

ŠTEFÁNIKOVI*

za klobúčkom s kvietkom podbeľu
bozkal si
košarísk rodných svätú nedeľu
kružidlom oči
zmeral
patinu štíhlych túrní prahy
i paríža pulz vášnivý a nahý
v bystrosti zástavu bielu
uzlíčkom sýtym
sviazal
oblohy meč a háje tahiti
a v orkáne diel a v krútňave striel
sadal
za žitia stôl krvou prikrytý
za klobúčkom s kvietkom podbeľu
bozkal si
košarísk rodných svätú nedeľu
potriasol zemegule os
heros
tys‘
národu v náruč zjarmenú
zastokol
výhru bujných rokov
ručníkom vyšívaným

* V pôvodine s malým začiatočným písmenom.

utrel
apponyim zablatenú tvár
slovenských trávnic var
nastrebal
do suchých korýt potokov
fluidom viery a vôle
v diaľ odvial
niv rodných storaké bôle
spevom vtáčím
vystlal
vemená strání a hôr
v hrdielka deťureniec krehké
nakoval
našských slov slová
až praská nákova
a iskra za iskrou kántri
renegátov česť zhavranelú
za klobúčkom s kvietkom podbeľu
bozkal si
košarísk rodných svätú nedeľu
potriasol zemegule os
heros
obraz tvoj
zeme tatranskej puk
dnes
v belasej oblohy mramor krešú
miliony sŕdc
miliony oči
miliony rúk
zlatý duše tvojej prúd
nik z nás

v nevďačnú nepresieva púšť
k umu tvojho žľabom
verne sa túlia
miliony úst
do srdca tvojho oáz
milionov city
rušajú
mokov odvahy sa spiť
a večné vence
Vďaky
a
Chvály
a
Slávy
Tebe viť
Tebe
Veľkému
a Múdremu
a Statočnému
Tebe
čo za klobúčkom s kvietkom podbeľu
bozkal si
košarísk rodných svätú nedeľu
Tebe
čo potriasol si zemegule os
Tebe
Veľký a Večný Heros

Zdroj: KUPČOK, Ľubomír: Defilé. Cyklus veršov. Trnava 1939. s. 11 – 14.

Ján Milo Milov

MRTVÝ ŠTEFÁNIK

Pán ešte nemal vôle povolať ťa k sebe,
kométe tvojej chystal novú tému;
s vysokých svetov zaklínači poslali ťa k Nemu
vtedy, keď oblak niesol o slobode antifonu
a kvety nádej v plnej sile;
vajnorské letisko sa rozprestrelo, ranné nebe –
čo je to –? stráže zbystrené a guľky učupené
[v projektile,
lietadlo na zem padlo,
horiaci meteor, života torzo,
generál mrtvý,
generál sostrelený ako poštový holub,
ktorý nesie z frontu pokoj do zronených chalúp –
Ty, ktorý medzi svojimi si nemal nepriateľa
[v nikom,
Ty, sostrelený preto, žes‘ bol Štefánikom.

Deň tvoj skôr svitnul vari, ako svitnúť mal,
hvezdárom nových súhvezdí stál si v ceste,
lúč tvojho oka k spravodlivosti sa hnal
cez kúty poroby a tmy a noci hrôz,
diplomat, učenec a vojak na význačnom mieste
národu svojmu k slobode si pomáhal,
k plnému hlasu zdravých pŕs,

k celému krajicu a ku plnému hrncu,
túžbou si vzlietol ako Ikaros až k slncu
odvážny splniť záveť Štúra,
ohnivý zákon, ktorý rabstvo zbúra –
oddanosť k zemi z krvi pily knoty;
benzin ešte nedohorel, život bol už vyhasnutý ...
Ikaros Košarísk v mori večnosti sa utopil,
na Bradle ležia už len krídla ducha.
A národ z toho ducha život pil,
testament Štúra splnil sa už do slova –
pod Tatrami sa pradie žitia nová osnova
a Bradlo je v nej zlatým písmenom.

Reč smrti ohnivejšia býva od ohňa,
smrť predčasná však rečou zúfalou,
smrť tvoja hlasom rudej krvi,
kto bude po tebe posledný a kto ten prvý,
ktože si pripne krídla tvojho ducha,
v národe ktože silu k stavbe porozdúcha?
U nás je dnes už hojnosť sily,
planý bol smiech tých, čo ťa odpravili.
Tu šťastia obloha sa zorí,
tu dieťa veniec spomienok si vije,
gardista za pravdu až k bohatierstvu horí;
u nás sa pušky modlia a modlitby bojujú,
vo svojom štáte spokojní sme sťa nevesta v venci,
všetci sme páni, všetci sme aj ženci,

len ty nám chýbaš, Milan, len ty,
knihy nám vravia, že si mrtvý, že si nad hviezdami,
4. mája uspokojujú nás čierne aksamenty
a povedomie, že si duchom medzi nami.

Zdroj: MILOV, Milo, Ján: Závetrie. Básne. Trenčín 1940, s. 33 – 35.

A. B. Hornov

NA BRADLE

V sčernelých kameňoch slnko sa zastaví
na krýdlach motýľa.
Kamenná mohyla
akoby ožila
zvonením našich sŕdc, trepotom zástavy.

Vetrami šľahaný obelisk žaluje
žalobu národa:
Nebola náhoda,
osud to! – Nám ho dá
Boh do rúk, osud ten, toľko žiaľu je.

Pochmúrne temeno i vnútro Bradla –
tragika dokvíli.
Svätyňou mohyly
slobody vo chvíli
ozvena pomsty sa vkradla.

Srdcia tu zvonia, trepú sa zástavy
žalobu národa temeno mohyly zastaví.

Zdroj: Gardista, roč. I, č. 14, 6. máj 1939, s. 3.

František Citovský

M. R. ŠTEFÁNIKOVI

Išiel si bohatier za národ do boja,
rozraziť okovy, i múry žalára,
za šľahy korbáčov, čo pália a bolia,
za voľnosť, slobodu, rodného chotára.
Išiel si biť krivdu, zlobu a nenávisť,
preto si ďaleko, ďaleko musel ísť,
za rodnú zem krásnu, najdrahšiu svoju mať.

Z lásky čo v srdci Ti k otčine horela,
k tej zemi po ktorej barbari šliapali,
i sila i viera Tvoja Ti vyvrela,
keď od nej v očiach Ti ohníčky zaplály.
Žil si a pracoval, i umrel za rod,
mohyla na Bradle Tvoja sa vypína
a dneská v deň smrti Tvojej tu Tvoj národ
s vďačnosťou a láskou na Teba spomína...

Zdroj: Nová mládež, roč. V, č. 9, máj 1943, s. 2.

Ján Burna, roľník

Štefánikovi

Čas beží, letí, uteká,
rýchlosťou blesku plynie,
však myseľ naša na Teba
z našich sŕdc nevyhynie!

Buď duchom s nami, povzbuď nás
k práci za svojeť verní,
utúž v nás nádej i vieru,
spi sladko, tíško, blažene,
náš drahý bohatieru...!

Zdroj Hospodársky obzor, 1. máj 1943, s. 171.

Imrich Venclík

K MOHYLE...

K mohyle obraciame sa my často,
k mohyle, čo nezná zánik,
synovi na ňu ukáž hrdo, matko,
a povedz: „Tam, hľa, Štefánik!“

Tam stelesnená býva rodoláska,
borba prekážky neznalá,
tam život, čo naň vraha mrzká
ruka v zlosti kruto siahala.

Tam, synu, večný ideál tvoj práce.
Tam potecha v zúfalosti.
Tam národ milujúce leží srdce.

Zdroj: Plameň, roč. VIII, 15. máj 1941, s. 3.

Rudolf Jablončan

PAMIATKE M. R. Š.

Zem nech je malá! Nad skaly hôr!
Stopami letu južných vtákov
a ešte vyššie nad obzor,
vysoko do oblakov!
„Len do výšky, kde sloboda mi bude sestrou
a modré nebo spomienkou na oči matky.
Ja domov vraciam sa po ceste vetrov,
kraj, ktorý milujem, ma volá zpiatky."
Už šumí v strašných hĺbkach bor.
Hľa, vietor vlny po Dunaji valí.
Už lúky kvetiny mu prichystaly
a národ čakal ho celý.
No živého sa nedočkali.
Tak padal s nebies s ohňom zôr,
stopami smrti a smutných náhod.
Prikryli mŕtveho vence hôr,
slávneho slávi ho národ!

Zdroj: Slovenské vojsko, roč. I, č. 9, 1. máj 1940, s. 1.

Milan Lipa

Štefánik

Tebe, čo s odvahou v boje si sa hrúžil,
čo si celý život voľne lietať túžil,
Tebe patrí vďaka, čo v srdciach nám zhára,
žes‘ rod vyslobodil z drápov otrokára!!

Boju za národ si zasvätil vek mladý,
nevidel si bolesť, nedbal na úklady,
keď cieľ jasne značil ťažkú Tvoju cestu
Heros, čo pre vrahov plietol biče trestu!!

Keď si i zvíťazil, pracoval si ďalej
za zajtrajšok krajší zeme rodnej, malej,
– potom osud temný mŕtveho Ťa vrátil
v nežnú náruč matky – rod navždy Ťa stratil...

Zaplakal brat, sestra, tichá Tvoja matka,
dnes je v kraji Tvojom zas jar krásna, sladká,
a Ty hľadíš na ňu z končín Nekonečna –
je v nás a žiť bude pamäť Tvoja večná!!

Zdroj: Nová mládež, roč. II, č. 14, máj 1940, s. 103.

F. P. Šedák

4. MÁJA 1944

Padajúc s výšavy dolámal kriedla som
Z italskej ocele
Sťa gejzír ohnivý v povetrí belasom
Mieril som do zeme

– Bys' krvou horúcou zaslepil okále
Démonom číhavým...

V náručí májovom Zem si ma objala
Rameno ľadové
V okolí Ivánky kvitla už fiala
Voňala hrobove

– Sťa balzam ktorým Ťa mazala vlastná Mať
Prišla Ťa privítať...
Z podzemia povel dnes vydávam výstražný
Rozvahu zachovaj!
(Zástavy búrkami zmietané na sťažni)
Chrbáty narovnaj!
– Zákerných skúšok čas nad Bradlom ženie sa
Sily daj, Bohatier!

Zdroj: Stráž vlasti, roč. II, č. 18, 5. máj 1944, s. 7.

Jela Jedlinská

BOHATIEROVI

Zas ako vtedy kvitne všetko vôkol,
na krídlach rodolásky a túžby bičovanej,
keď teplé hniezda hľadal hrdý sokol,
v náručí divých brál, by blíž mal ku hviezdam,
aby pod perute skryl kraje, hory, tíš,
chalúpky Košarísk.

Zas ako vtedy, keď krúžil sokol striebroperí
čarovnou piesňou chvejú sa nivy.
Sotva sa dotkol vlasti smädných perí,
bohatier prvý dal pečať krvi
na dôkaz prísahy, že jej je celý.
Srdcia sa chvely.

Zas ako vtedy vonia jar a máj
a vetrík šepoce si o ňom tichú báj.
A prsty mohyly smerujú k výšinám,
tam, kde si dolietal, ku hviezdam, k slnku tam,
odkiaľ nám žiariš sám, dcéram zpod Tatier,
Štefánik bohatier!

Zdroj: Slovenská deva, roč. I, č. 9-10, máj-jún 1941, s. 150.

Helga Silvestra

GENERÁLOVI M. R. ŠTEFÁNIKOVI

Išiel si s vierou a nádejou
do cudzích krajov
pohľadať pravdu
pre seba,
pre národ
a Tvoja veľkosť
a Tvoja sila,
s ktorou si niesol balvan osudu,
ukázaly Ti úsvit slobody –
– len úsvit!

A Ty si uveril,
tou vierou svojou
tomuto úsvitu,
hoc bola to len iskra z ohňa,
len iskra,
z ktorej si láskou rozdúchať
chcel vatru slobody
Tvojej slobody,
našej slobody,
pre ktorú domov do vlasti
stočil si kormidlo,

za ktorú zdravie si dal,
za ktorú život si stratil...

Zdroj: Nová mládež, roč. IV, č. 9, máj 1942, s. 2.

K. Lalka

ZA GENERÁLOM M. R. ŠTEFÁNIKOM

Och, kde si, slovenská
hviezda rozjasnelá,
ktorá pre Slovákov
tak krásne jasala.

Och, kde si, generál
Milan R. Štefánik?
Veď tvojmu národu
hrozí zase zánik.

Dnes Slovákov vlastniť
si chcú cudzie strany,
pre verných Slovákov
sú to do sŕdc rany.

Ty slovenský orol,
ktorýs‘ lietal svetom,
tvoj milý národ je
dnes jak pod zánetom.

Ó, kebys‘ mohol vstať
zo svojeho hrobu,
iste bys‘ sa zhrozil,
akú máme dobu!

Zdroj: Kalendár Jednota na rok 1945, s. 88.

Jozef Priehradský

Štefánik

Na teba národ spomína,
Štefánik.
Štefánik – zabitý hrdina.
Hovoria, že to bola iba náhoda,
len čosi – kdesi lietadlo sa zatočilo vo vzduchu,
predtým to, prosím, nerobilo,
len teraz odrazu akosi sa mu porobilo
a veru sa vám potočilo a generála zahubilo,
ach, veru tak. Nie je to smutné?
Smutné, až preukrutne.
Štefánikova prestrelená hlava leží v prachu
a národ nezabudne.
Hovoria, že veď pre hrdinu stačí
vysoká vysočizná mohyla,
sto a sto kameňov, čo darovali páni,
aby tu spočíval tíško – tíško
na večné veky ukameňovaný.
Nie, Štefánika neumlčia kamene,
po desaťročiach zjavujú sa spisy,
záznamy o tej strašnej zverskej vražde
a to, čo dosiaľ štebotalo vrabča každé,
vychádza najavo:
náš Štefánik bol zabitý!

náš hrdina bol zavraždený!
A jeho vrahovi buď milostivý Boh! Buď milostivý Boh.

Zdroj: Kalendár Kanadskej Slovenskej ligy na rok 1953, s. 139.

Autor neznámy

ZA ŠTEFÁNIKOM

Tak ťa túžobne čakali
deň po dni,
(:kedy už pozdravíš:)
kraj i ľud svoj rodný.

Tak ťa chceli objať,
stisnúť ruku vrelo,
tak si priali splatiť
láskou tvoje dielo.

Ach, to všetko chceli,
dnes len srdce bolí
v trúchlych pri spomienkach
na Vajnorskom poli.

Zdroj: Kalendár Kanadskej slovenskej ligy na rok 1959, s. 40.

Anton Murin

ŠTEFÁNIKOVI

Neviem či budú pálené ohne,
neviem či šepnú – Milan Štefánik.
Klenba sa v žiali ku zemi zohne,
májová slza kľakne na trávnik.

Pobežia srdcia, zašumia lesy,
výlevy bôľov zviaže čierna niť.
Národ sa pýta: Rastislav kde si?
Kde si, syn Tatier, Milan Štefánik?

Zaťuká, ťuká hodina desu,
posol smrť znova prišiel oznámiť.
Na dereš národ paholci nesú:
Raz o tom písal Milan Štefánik.

Vystúpil k výškam, chcel vidieť Bradlo,
svoju vlasť k hviezdam vedel preplaviť ...
Na pole otcov len srdce sadlo.
Zahynul v troskách Milan Štefánik.

Pacifik, Mount Blanc, parížske rána
miloval chlapec Milan Štefánik.
Páliť by mali hranice Jána
pre Teba, Milan Štefánik.

Národy majú, hrdinov majú,
no perlu takú nemá, nemá nik.
Vzdialené hviezdy pieseň mu hrajú –
ój, ľubil hviezdy Milan Štefánik.

Z diaľky len čujem stlmené hlasy,
národ dnes jedom chcejú omámiť.
Na poli rodnom stínajú klasy,
sťatý bol v puku Milan Štefánik.

Neviem či budú pálené ohne,
neviem či šepnú: Milan Štefánik.
Klenba sa v žiali ku zemi zohne,
Májová slza kľakne na trávnik.

Zdroj: Kalendár Kanadskej slovenskej ligy na rok 1971, s. 56.

MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK V POÉZII

Zostavil Martin Lacko

Vydavateľ:
OZ Múzeum ozbrojených zložiek 1939 – 1945
ozoz1939.1945@gmail.com
www.ozoz1939-45.sk
Partizánske 2020
132 s.

Zostavovateľ a zodpovedný redaktor: Martin Lacko
Grafické spracovanie a sadzba: Ivan Varšo
Tlač: Fork, Martin

© Martin Lacko
© OZ Múzeum ozbrojených zložiek 1939 – 1945

ISBN 978-80-972515-6-7